

Čtyři roky nesolidní zahraniční propagandy

II.

Co se žádá od velmocí.

Nacistická propaganda používá takové narážky v kladném i záporném smyslu v tisku i rozhlasu, využívá mezinárodní slavnosti a hromadné návštěvy na všech stranách. Právě tak přibírá na pomoc veterány ze světové války, kteří jsou v západních zemích pacifističtí i fašističtí, ale v Německu a v ostatních státech, poražených ve světové válce, jsou naprosto prodchnuti myšlenkou odvety a revise, tedy myšlenkou války — pokud jsou členy veřejných organizací. V záporném smyslu snaží se propaganda zabránit, aby v případě války tyto státy něco podnikly, co by mohlo být na škodu německému válečnictví. V kladném smyslu snaží se dosáhnout hmotných výhod pro Německo, což je právě teď totožné s vojenským vyzbrojením říše. Bez nacistické propagandy nemohl by prezident říšské banky a hospodářský diktátor dr. Schacht uzavírat četné clearingové a kontingentní smlouvy, které učinily řadu zemí bezmocným věřitelem Německa a jejich ozbrojenou moc změnily v závislého otroka německého válečného průmyslu. Potměšilost těchto smluv spočívá v tom, že z nich má přímo a pozitivně užitek vždy jen určitá vrstva obyvatelstva toho kterého cizího státu. Jednou jsou to zemědělci, jindy dobytkaři, dřevaři, horníci, rybáři nebo nějaká jiná skupina. Německý nacismus nachází pak v ní významnou oporu v cizí zemi. Obchodní smlouva, která zaručuje Německu dodávku rudy, obilí, dřeva nebo jiného zboží, je doplněna clearingovou a platební smlouvou, podle které se cizí vláda prostě zavazuje zaplatit vývozní dodávky svých těžarů, zemědělců a dřevařů ihned a hotově, zatím co jí zůstává na krku většinou svízelná starost, aby Německo zaplatilo za dodané zboží. Poněvadž Německo využívá většinou válečný materiál a válečné stroje, které soukromé hospodářství nepotřebuje, mají tyto obchodně politické styky pro cizí stát za následek podstatné zvýšení veřejných dávek a později oslabení měny vydáváním dluhopisů.

V demokratických zemích spojuje se německý nacionální socialismus s protidemokratickými stranami a podporuje je myšlenkově i hmotně v úsilí, aby byl odstraněn parlamentní režim nebo aspoň oslabena jeho demokratická základna. Legenda o tom, jak Hitler zachránil Evropu před bolševismem, zní velmi dobře uším majetných vrstev ve všech zemích. Mnozí zámožní vlastenci nekladou si úzkostlivě otázku, zdali je možno srovnat nadšení pro nacistické Německo a jeho soustavu se zájmy vlastního národa a země, protože je svádí možnost, že budou svobodným „vůdce“ ve vlastním podniku, že se zbaví jakékoli sociálně politické tíhy a přestanou být pouhým zaměstnavatelem, který se musí potýkat s volenými důvěrníky dělníků a se smírčími pracovními soudy. Mnozí

nesentimentální bankovní ředitelé a vývozcí upadají v básnické nadšení pro říši Adolfa Hitlera, naslouchají-li propagačním thesím, na příklad výkladu o rozdílnosti mezi velmocemi nasycenými, proto degenerovanými a odsouzenými k zániku — a mezi mladými, nevyčerpanými, dynamickými a hladovými národy. To jsou pouze příklady, jakých úspěchů může v určitých vrstvách, které platí všude za nejvlastenečtější, dosáhnout propaganda, vypracovaná s pravou německou důkladností. Propaganda v cizích zemích je snad ještě přizpůsobivější než v těch, kde se obrací hlavně na německou část obyvatelstva. Vyniká to v případě Maďarska, abychom uvedli aspoň blízký případ. Tam trvá už čtyři roky nijak nezahalený nacistický útok proti úřední praxi v otázkách nacionálních menšin, která je ostatně opravdu hrůzná. Německé obyvatelstvo v západním Maďarsku — asi 600.000 duší — je organizováno jako „župa podunajských Němců“ v rámci NSDAP. Tvoří důležité pojitko pro výboj jihovýchodním směrem. Nacističtí agitátoři zpracovávají se zřejmým úspěchem německé bratry v Maďarsku. Učí pokorného švábského sedláka, který se krčí před maďarským okresním hejtmanem a četníkem, aby pohrdal Maďary, protože jsou míšenci orientální asijské, turecké krve a finské krve cikánské. Maďary tak nazval německý filosof rasismu E. Rittershaus v knize, která vyšla r. 1936 u Lehmannů v Mnichově. Současně však vydržuje ministerstvo propagandy řadu maďarských novin, dokonce deníků, jimž připadá důležitá úloha, aby vedly štvance proti Československu a živily nenávisť proti Rusku a židovstvu, které je v Maďarsku hospodářsky ještě stále dosti silné. Berlín také podporuje rozličné nacistické skupiny ctižádostivých maďarských politiků a vznikne-li občas v Maďarsku rozladění nad tím, že úřední německá zahraniční politika nepodporuje maďarské územní revisionistické požadavky z ohledu na jižní a východní sousedy Maďarska, kteří jsou Německu mnohem důležitější, pak nacistická propaganda utěšuje maďarské vlastence historickou poučkou, že Maďaři vždycky byli — s německého hlediska — v Evropě pomocným národem prvního řádu, tím také zůstanou — a mohou ještě prokázat prospěšné služby germánsko-arijskému panskému národu.

Pomlouvati hodně a bez výběru.

Československo je již dávno postiženo nacistickou propagandou. Ceterum censeo Cechoslovaquiam esse delendam — to je hlavní motiv nacistické propagandy prostě proto, že stát, který by ovládal řetěz Karpat, byl vojensky dost silný a sledoval imperialistické tendence, mohl by snadno ovládnout dunajskou pánev, zmocnit se rumunských petrolejových oblastí, ovládnout západní pobřeží Černého moře a otevřít si cestu do jižního Ruska, Malé Asie a konečně do Indie. Už padesát let víme z dějin a německá praxe za světové války to potvrdila, že Německo chová již několik desetiletí úmysly ovládnout tyto oblasti, nebo jimi aspoň proniknout. Hitler nestvořil mnoho nového pro

archivára nemeckého ministerstva zahraničí. Zbavíme-li nacistickou propagandu falešného a lživého pozlátka, shledáme, že príčinou vnitřní a zahraniční propagandy, namířené proti Československu, je úsilí, dobyt' Karpaty, dunajskou pánev a západní pobreží Černého moře.

I Moskva ví, co pro bezpečnosť Ruska znamenajú Karpaty a dunajská pánev. Smlouva Praha—Moskva nevznikla z ideologických dôvodů. Každá zdravá ruská zahraniční politika, neovládaná nahodilými dynastickými zájmy, byla by uzavřela za dnešního stavu vojenskej techniky a za dnešního stanoviska Nemecka k ruskému území tuto smlouvu. Ale i v hlavních mestech západu, ktoré vykonávajú kontrolu a nadvládu nad asijskými oblasťami, o nichž byla reč, uvědomujú si státníci strategický význam smlouvy Praha — Moskva.

Nacistické propagandě připadá tedy úkol zlehčit význam československo-ruských vztahů v očích lehkověrného a méně informovaného světa a vydávat obrannou smlouvu za útočnou. Proto používá propaganda klamných a lživých tvrzení, která se bez výběru dovolávají pacifistických, náboženských a humánních citů, názorů a přesvědčení kulturního lidstva. Stejných tvrzení používá ovšem také proti Francii, Rusku a Rakousku, které jsou právě nyní na překážku německému výboji.

S p o j e n e c t v í s R u s k e m .

Nacistická propaganda usiluje především o zrušení, nebo aspoň o oslabení smlouvy mezi Československem a Ruskem. Snaží se také o znehodnocení jiných vojenských smluv Československa. Proto líčí Československo jako vojenský stát s výbojnými úmysly, ve kterém vládne surová soldateska. Propaganda státu, který sám zachází s pacifisty jako s velezrádci, dovolává se pacifistických citů anglosaského světa. Zní to paradoxně, ale při politice, která má za zákoník Hitlerův „Mein Kampf“, je to logické. Nezapomínejme, že Hitler vyjádřil své rafinované názory a pokyny pro nacistické potřeby takovou formou, jako by nebyly jeho vlastní, nýbrž jako by patřily názorovým a rasovým protivníkům — komunistům, demokratům a Židům. Zatím, co vznikaly v Německu stovky podzemních letišť, chemických továren a arsenálů — první svého druhu na světě — zaplavovala nacistická propaganda svět po několik měsíců tvrzeními, že Československo buduje letiště pod vedením ruských důstojníků a pro ruské letecké eskadry. Jako by českoslovenští inženýři nedovedli aplanovat louky a pastviny, nebo postavit hangáry. Československé příslušné úřady zdůraznily tuto okolnost bohužel příliš pozdě. Pak nacistická propaganda vyložila smysl letecké dohody o vzdušné lince Praha—Cluj—Kijev, jako by to byla smlouva vojenská, ačkoli byla dopravní letecká úmluva uzavřena veřejně a doby příletu a odletu najdete už dva roky ve všech mezinárodních leteckých jízdnicích řádech. Velkorysá propaganda stanovila také heslo, že vojenská letadla zlých ruských bolševiků jsou umístěna v nejzápadnějším městě Československé republiky, v Chebu, tedy téměř v srdci Evropy. Skutečně se podařilo vyvolat v Evropě alespoň dočasně hysterickou náladu. Když v únoru 1937 vzlétl Arigi z Vídeňského Nového Města a vypouštěl nad Vídní kouřové clony, spatřovala v nich rozčilená mysl rakouského hlavního města komunistické symboly, ba dokonce celé větvy z komuni-

stického manifestu. Arigi byl rakouský letec, pocházející z Československa, nacionální socialista, který chtěl pomoci goebbelsovské legendě o ruských letištích v Československu. Propaganda působila tak suggestivně, že dokonce rakouská vláda zakročila v Praze úředně a žádala, aby se vyšetřilo, kdo je tajemný letec, který zatím opět přistál ve Vídeňském Novém Městě a radoval se z povedeného kousku. Pohádka o ruském letadlu, které je — samozřejmě — rudé a kreslí na nebi srp a kladivo, vynořovala se od té doby častěji, naposled ve zprávě z lázni v západním Maďarsku. Stejným právem, jakým byl Cheb nazván ruskou vojenskou leteckou základnou, dala by se označit za německé letecké základny letiště všech zemí, ve kterých tu nebo onde přistávají německá letadla. Při tom by německá letadla vůbec nepotřebovala kreslit na nebi vznešený symbol nacismu, který je v některých zemích také zakázán. Mají jej nápadně namalovaný na křídlech i na trupu letadla.

Okolnost, že v Československu a ve Francii nejsou komunistické organizace zakázány, stačí nacistické propagandě, aby tyto země pomlouvala, jako státy, ovládané bolševiky a spravované podle komunistických zásad. Praha je prý sídlem komunistické propagační ústředny pro Evropu a to všechno v době, kdy dokonce sama Kominternu je v největších rozpacích nad svou další existencí. Vzpomínáme ještě na zprávu, která oznamovala, že na francouzsko-španělské hranici v městečku Perpignanu byla vyhlášena sovětská republika. Podstata zprávy spočívala v tom, že v městském zastupitelstvu jsou — mezi mnoha jinými — dva nebo tři komunisté.

Když ve Francii vznikly v několika velkých závodech stávkvy, které měly donutit zaměstnavatele, aby konečně uzavřeli kolektivní smlouvy, uzákoněné za Blumovy vlády, prohlásila nacistická propaganda stávkvy za přípravu ke generální stávce a k prohlášení francouzských sovětů. Když v 85 závodech z celkového počtu 50.000 restaurací a kaváren vznikla krátká stávka číšníků, udělala z toho propaganda stávkvy všeobecnou a to s úmyslem, aby odradila od návštěvy světové výstavy co nejvíc cizinců, a tím poškodila Francii finančně. Totéž platí o nesmírně zveličených zprávách o drahotě ve Francii. Nezapomínejme, že takové zprávy — díky rozsahu německé zpravodajské organizace — proniknou i do tisku zemí, které jsou jinak Francii přátelsky nakloněny.

N ě m e c k o c h r á n í n á b o ž e n s t v í .

Víme, v jakých těžkých poměrech žijí křesťanské církve v Německu. To však nacistické propagandě nevádí, aby nevystupovala jako stráž a sluha církvi v zemích, proti kterým neustále útočí. Přistihnou-li a potrestají-li rakouské úřady některého evangelického kněze za zakázanou nacistickou propagandu, německý tisk a rozhlas udělá z ojedinelého případu hromadné pronásledování protestantů. Na druhé straně organizují nacisté v Rakousku z politických důvodů hromadné vystupování věřících z katolické církve a to pomocí tištěných formulářů, což dokazuje, jak je akce soustavná. To jim ovšem nevádí, aby nerozšiřovali do světa zprávy o zavraždění deseti tisíců katolických kněží a o vypálení právě tolika kostelů ve Španělsku. Připisují všechno tak zvaným španělským bolševikům. Udávají vysoká čísla; kdyby byla správná, musila by v každém uvažujícím člověku rozhodně

vyvolat myšlenku, že v chudé zemi s tolika kostely a kněžími není třeba žádného zvláštního bolševického žhářství a nevěrectví, aby obyvatelstvo bylo nepřátelsky zaujato proti církvi. Nacistická propaganda rozšiřuje ochotně dokonce i zprávy, pocházející z Československa o pronásledování katolických věřících německé národnosti. Ve sporu srbské orthodoxní církve s jugoslávskou vládou byl německý vliv zřejmý a německý vyslanec v Bělehradě byl také jediný zahraniční diplomat, který kráčel až ke hrobu při pohřbu patriarchy Varnavy. Přes všechno přátelství k nynějšímu režimu v Jugoslávii a přes příznivé obchodní styky musí nacistická propaganda zostřovat vnitřní protiklady v každé zemi, která padá v úvahu, jako překážka pro německou územní výbojnost. Činí tak v naději, že tím může oslabit vojenskou odolnost cizího státu.

V ý z v a k d o b r ý m s r d c í m .

Již vyšla celá literatura o životě a umírání v německých vězeních a koncentračních táborech, o obětech nacistických fémových soudů uvnitř i za hranicemi Německa. Snad právě proto je nacistická propaganda tak neúnavná v rozšiřování hrůzostrašných zpráv o jednání s politickými vězni německé národnosti v cizích zemích. V Rakousku je ve vězeních ještě několik tuctů nacistických vrahů a pumových atentátníků přes to, že od r. 1936 dostalo milost nejméně 19.000 národních socialistů. Nacistická propaganda soustavně šíří hrůzostrašné zprávy, jak se s těmi vězni zachází. Informace pocházejí přímo z vězení od lidí, kteří věru nejsou političtí vězni, nýbrž obyčejní kriminálníci. Ale nacistická propaganda není vybíravá a nenamáhá se ověřováním skutečností, které zpracovává pro svou potřebu. Případ říšského Němce Weigela, podezřelého ze špionáže, který prý byl na pražském policejním ředitelství týrán silným elektrickým proudem, je pouze jedním ze sta případů, jež vynalezl nacistický sadismus, aby se dovolával humanity nic netušící slušné ciziny. Do kapitoly o předstíraném humanismu patří také záležitost severočeských dětí, kterým letos v létě nepovolily československé úřady odjezd do Německa. Bylo chybou nepřiznat, že naše úřady zakázaly odjezd nejen z humánních důvodů — totiž pro nedostatečnou přípravu a ze starosti o výživu dětí — nýbrž i z dobré politické úvahy. Naše republika nepotřebuje, aby cizina živila její mladé občany a nadto je naše spotřeba nacistického rozeštvávání mládeže německé národnosti víc než bohatě kryta domácími maskovanými nacistickými organizacemi. Otevřeně a klidně toto stanovisko osvětlit — znamenalo by rychle a důkladně zneškodnit jed nacistické propagandy.

C o p r o t i t o m u d ě l a t ?

Zde dospíváme k otázce, co podniknout proti nacistické propagandě, abychom ji působivě zneškodnili a zda je vůbec třeba něco dělat? Musíme rozhodně odpovědět: ano. Jsou dva extrémy v názoru na tuto otázku. Jeden se spoléhá, že pravda konečně přece jen musí zvítězit, že nacistická propaganda se sama kompromituje a přeháněním ztrácí jakoukoli působivost a že není třeba se rozčilovat. Druhý názor hájí stanovisko, že se má vystupovat proti nacistické propagandě stejnými prostředky a se stejnou účinností,

jakou má sama. Snad je správná střední cesta. Jako německé zbrojení nutí ostatní státy k zvýšenému zbrojení, aby tak zabránily válce nebo úspěšně obstály, bude-li třeba, právě tak se musí postavit protitanková děla proti těžkým tankům nepřátelské propagandy a použít stíhačky a protiletectvých děl proti jejím bombardovacím letounům. Národně socialistická propaganda není nebezpečná proto, že pracuje s vylouženými nepravdami, přeháněním a překrucováním skutečností, nýbrž z toho důvodu, že vytváří stále a neúnavně nebezpečný světový názor. Obrana proti ní musí se přizpůsobit taktice útočnicka a někdy se řídit i zásadou, že útok bývá nejlepší obranou. Bylo by však chybné, používat všude a vždy povrchního, lživého, nevážného způsobu boje, kterým se vyznačuje protivník. Potenciální síla nacistické propagandy a také německého imperialismu spočívá v mládeži, která ovládne veřejný život Německa za deset let nebo snad i dříve mentalitou, tak od základu rozdílnou od mentality evropské, křesťanské a humanistické. Ačkoli se musíme ustavičně starat, abychom nepřátelským útokům okamžitě čelili působivými, ale také důstojnými prostředky, těžiště obrany spočívá v mládeži. Starý pruský kantor, kterému druhá říše vděčila za svou vojenskou sílu a uniformovaní myšlenkoví feldvėblové, kterým je vydána na pospas německá mládež v říši třetí — musí narazit na rovnocennou sílu mezi vychovateli, učiteli, profesory a důstojníky demokratických států a demokratických armád.

E. Turanský a L. Nowotny.

p o z n á m k y

Pomsta za Guadalajaru

Když italské expediční sbory ve Španělsku — budeme raději nazývat věc pravým jménem, místo abychom mluvili o „dobrovolnících“ nebo „legionářích“ — byly poraženy u Guadalajary, byl Mussolini rozhořčen a prohlásil, že tato porážka musí být pomstěna. Musíme připomenout, že tehdy ještě bylo plno řečí o neintervenci a kontrole a že papír, který je nyní uložen v nějaké londýnské zásuvce a na němž se pod závazkem nevměšovat se do španělských věcí stkví také podpis Itálie, nebyl ještě tak zažloutlý jako dnes. Takhle to ostatně se španělskou občanskou válkou vypadalo od začátku: v Londýně se diplomaté tahali o výklad slovesa „nevměšovat se“, italský zástupce se těchto tahaček pilně účastnil, ale Mussolini při tom doma mluvil pěkně od plíc. Úmluvy o neintervenci mu nejen nijak nepřekážely, aby posílal do Španělska vojáky, důstojníky a válečný materiál; dokonce se ani příliš nenamáhal, aby zachoval aspoň zdání. To byla práce pro pana Grandiho v Londýně, ale vůdce nového imperia takovými vytáčkami pohrdal. Docela klidně někde prohlásil, že Itálie ve španělských věcech není a nebude neutrální, a řídil se prakticky podle toho.

Teď Franco za pomoci italského vojska dobyl Santanderu. Kontrola cizích dodávek sice ztroskotala, ale úmluva o neintervenci stále ještě platí. Ale Mussolini si zase docela klidně vyměňuje s Francem a s velitelem italské expediční armády ve Španělsku blahopřejné telegramy, jako by se nechumelilo. Při tom má plno mírových řečí, chystá se jednat s Anglií a je dobrá vůle na všechny strany; zároveň se však ve Středozemním moři prohánějí moderní ponorky neznámé národnosti, které potápějí obchodní lodi až někde v Egejském a Marmarském moři, Anglie posílá do Středozemního moře jednu loď za druhou a dává veliteli rozkaz, aby střílel na každé útočící plavidlo. Turci jsou rozčileni, že si v jejich vodách kdosi neznámý počíná jako doma, u Sicílie byly velké italské manévry, ale to prý nic neznamená, Anglie se nemusí bát, že by byly namířeny proti ní, italské válečné loďstvo kontroluje v prostoru od Sicílie na jih všechny transporty směřující z východu

politika

Louis Hafner (New York):

Amerika objevuje ČSR

Autorem této studie je mladý americký básník, jenž žil několik let v Československu. Jeho kniha básní „Slyš, človče“, jež líčí dojmy z moderního velkoměstského prostředí, byla i u nás přijata velmi příznivě. Psáno pro „Přítomnost“.

Dr. Goebbels se namáhá.

Československu nebývá v amerických novinách vyhrazeno mnoho místa. Pro průměrného Američana, jenž málo kdy čte něco, co vyšlo v Evropě, zůstalo skoro neznámou zemí. Mírumilovný a klidný vývoj Československé republiky přešel americký tisk mlčením, jako věc samozřejmou. Americkým novinářům se hodily lépe sousední země, otrášené politickými a hospodářskými bouřemi a dodávající stále znovu politické sense a dramatické dobrodružství.

Stalo se skoro přes noc, že tato republika se dostala do středu zřetelného zájmu americké veřejnosti a s naivním údivem a upřímným úžasem se dnes zadívala Amerika na tento ostrov demokracie v samém srdci Evropy, proti němuž se tak prudce rozzuřila celá propagační mašinerie Třetí říše.

Newyorský poslanec S. Dickstein odhalil před nedávnem v kongresu, jak nákladným a znamenitě organizovaným propagačním aparátem se snaží dr. Goebbels rozšířit po Spojených státech různá obvinění Československa. Poslanec Dickstein přečetl při tom jména německých agentů, pracujících v USA, a obšírně vylíčil jejich činnost. Dr. Goebbels se snaží rozšířit i o Československu trojí pomluvy:

1. ČSR je hnízdem, v němž se líhne komunismus.
2. ČSR utiskuje nejsurovějším způsobem sudetské Němce.
3. ČSR je v zahraniční politice nástrojem komunismu.

Podívejme se, jak Amerika na tyto obžaloby reaguje. V nejčtenějších amerických novinách „New York World-Telegram“ otiskl šéfredaktor zahraničně politického oddělení tiskového koncernu Skripps-Howard serií článků, která vzbudila neobyčejný zájem a neobyčejně často se citovala. Shrnuje v nich obžaloby Třetí říše a po prvé přináší v populárním americkém tisku obšírné vylíčení neznámého Československa. William Phylip Simms, autor této serie článků ztrávil totiž několik týdnů v Evropě a sebral si tam materiál na místě samotném.

Přístav demokracie.

Pod tímto nadpisem začal Simms své články a zahájil je tímto vášnivým provoláním k americké veřejnosti:

„My Američané bychom neměli pouštět zřetele s Československa. Zde jde o budoucnost evropské demokracie daleko spíše než ve Španělsku.

Ve Španělsku se dosud demokracie nezakořenila. Ačkoliv se to s poctivým přesvědčením rozšiřuje a ačkoliv se tomu věří v nejširších vrstvách, jsem nucen prohlásit, že to, oč se rozpoutala dnešní španělská občanská válka, nebyla demokracie. Šlo především o to, má-li vládnouti ve Španělsku krajní pravice, či krajní levice.

Naproti tomu je Československo bez nejmenší pochyby nejhorlivějším a nejužitečnějším obhájcem demokracie. Od svého obrození před bezmála dvaceti lety vstoupilo na dráhu demokracie a překvapujícím způsobem od ní nikdy neodbočilo, ačkoliv je obklopeno totalitními státy, z nichž jeden by je dokonce rád chtěl zničit.“

Autor ukazuje, jak Československo stojí v cestě expansivním choutkám Hitlerovým a ukazuje, že jenom tím je možno vysvětliti nacionálně socialistickou zuřivost a zahořklou

Středozemního moře na západ anebo naopak, čili sedí právě na pověstné britské dopravní tepně, ale to prý také nic, nikdo se nemusí ničeho obávat — to je všechno pro mír.

Sledujete-li Mussoliniho zahraniční politiku, musíte mít dojem, že je založena na víře, že pouhá slova mají magickou moc a že toho, komu jsou adresována, omamují. Mussoliniho metoda prostě záleží v tom, něco jiného mluvit a něco jiného dělat. To neznámá, že by lhal, spíše to znamená, že odvádí pozornost od svých zamýšlených nebo už prováděných skutků. Klasický příklad: chystá se dobýt Habeše, posílá tam vojsko a koná všechny přípravy. Zároveň si pozve pány MacDonalda a Simona do Stresy, kde je velmi smířlivý, nabízí součinnost, obnovuje starou dohodovou frontu. Pánové se potom vrátí do Londýna a za nějaký čas se velmi diví, že Mussolini se pustil do války s Habeší. Ještě po skončení habešské války a po zrušení sankcí se v Londýně a v Paříži čekalo, že se Mussolini „vrátí do stresské fronty“! Mussolini však místo toho začal hru s Německem.

Nebo si vzpomeňme, jak vodil za nos Lavala. Pozval ho do Říma, opatřil mu papežský rád a přijal od něho darem kus africké „pouště“, o němž se potom ukázalo, že má značný strategický význam. Francouzské noviny byly nadšeny a nestály opakovat, jak báječně si Mussolini s Lavalem rozumějí. Laval opravdu myslel, že dosáhl vyrovnání a přátelství s Itálií. A byla z toho válka v Habeši, sankce a konec přátelství. Letos v lednu dosáhli podobného triumfu Angličané. Sepsal se o tom jakýsi kus papíru, jemuž se říkalo gentlemen's agreement. Ale ještě na něm neuschl italský podpis a už bylo vyloďeno další italské vojsko ve španělském Cadizu. Angličané se hrozně divili, jak je možno něco takového dělat hned po přátelské dohodě s nimi. Teď na podzim budou prý Angličané umlouvat dohodu novou. Uvidíme, jak to dopadne tentokrát.

Konec konců plynou všechna nedorozumění z toho, že se při jednáních s diktaturami nejde k jádru věci a že se jen užívá kulatých slov. Pokud se hází jen těmito slovy, zdá se dorozumění lehké. Taková kulatá slova jsou na příklad: mír, vzájemná součinnost, evropská spolupráce, obhajoba společných ideálů. Do nekonečna lze podpisovat smlouvy, v nichž se vyskytují takováto slova. Proč ne? Anglie chce mír, Francie chce mír, Itálie chce mír, Německo chce mír. Proč by se o tom tedy neseptala nějaká úmluva? Ale demokratické mocnosti obyčejně nechápou, že mír má u diktatur jiné předpoklady než u demokracií. Itálie jakožto reakční diktatura nebude žít v počtu míru a bezpečnosti, bude-li na příklad jejím sousedem ve Středozemním moři demokratické Španělsko. Proč? Ne že by Španělsko na ni chtělo útočit, ale protože se z toho Španělska budou šířit demokratické myšlenky, které budou ohrožovat italskou diktaturu zevnitř, přímo u italského obyvatelstva. Právě tato myšlenková infiltrace je fašismu nejnebezpečnější. Proto Mussolini říká, že nestrpí ve Středozemním moři „bolševismu“, což je ve fašistické terminologii jen souhrnný výraz pro všechny druhy režimů svobody.

Každá diktatura je přímo životně nucena mít kolem sebe co možná jen diktátorské režimy. Proto také bude vždycky intervenovat tam, kde se buď jiná diktatura hroutí, anebo kde je možno jí pomoci do sedla — stačí-li na to ovšem mocenské síly. V případě španělském na to italské síly rozhodně stačí. Kdyby ve Francii vypukla občanská válka, v níž by fašismus měl vyhlídku na úspěch, podporovala by Itálie jistě fašistické vzbouřence — jenže tady by si musila počínat opatrněji, protože Francie je velmoc, s níž není radno si zahrávat. Z podobných „ideologických“ příčin Itálie nikdy nemůže pustit docela z ruky německou kartu, protože tady jde o bratrský politický režim, jehož je možno nejrozmanitějším způsobem takticky využívat. Proto také bude nesmírně těžká dohoda Itálie s Anglií o Středozemním moři. Obě se navzájem ujišťují, že chtějí v této oblasti respektovat své zájmy a že spolu nechťejí válčit. Až potud je to jisté na obou stranách upřímné. Ale pro Anglii je předpokladem míru ve Středomoří to, že tam bude pro všechny svoboda, volné cesty, že se žádný pobřežní stát nebude utiskovat, že se každému ponechá, aby si vládl, jak uzná za dobré. Právý opak je zájmem italské diktatury. Pro ni není míru tam, kde by vznikl režim skutečné svobody. Proto se musí po celém Středozemním moři exponovat, intervenovat, ohrožovat jiné, hledět mít v okolních státech co nejvíce vlivu a tím právě znemožňovat tu volnost, které si přeje Anglie. Při tomto svém počínání bude italská diktatura se svého stanoviska mluvit o obraně — a právem — kdežto Anglii a jiným pozorovatelům se bude zdát italská politika imperialismem. Tatáž slova, ale jiný význam za nimi.

Jak svět překoná tuto osudovou rozdílnost? Z. S.

propagandu, kterou Třetí říše vede proti malé republice, která ani nemůže ani nechce škodití svému mocnému sou-
sedu. Simms se však nespokojuje všeobecným tvrzením. S oby-
vyklou důkladností a vytrvalostí zkoumá bod po bodu one-
ho obžaloby, jež německá propaganda stále znovu opakuje. Pře-
devším tu jde o domněle smutný úděl utlačených „sudet-
ských“ Němců.

„Naivní čtenáři nacionálněsocialistických propagačních článků
by se mohli dáti svést k víře, že v této zemi 3,230.000 občanů
německé národnosti musí žít téměř v okovech. Faktem však je,
že Němci v Československu jsou daleko svobodnější než kdyby
musili žít pod svým Führerem.“

Simms se přesvědčil v Československu, že Němci naprosto
nejsou utištěni, nýbrž mají mnoho samostatných politických
stran, mají svobodu projevu, tisku a shromažďování, jsou
plně zastoupeni v parlamentu a smějí tu podnikati útoky
dokonce na svou vládu.

„Krátko vedou tu svůj vlastní život svým vlastním navyklým
způsobem, bez omezení a bez překážek, patrně svobodněji než
by žili v Anglii nebo Americe a rozhodně daleko svobodněji
než žijí v Německu.“

Co soudí Američané o „sudetských“
Němcích.

Stranu Henleinovu nazývá jako nacistickou „Nazi-party“,
která pod záminkou snahy o národní autonomii Němců má
ve skutečnosti v plánu rozkouskovati Československou re-
publiku, což by ovšem znamenalo konec tohoto státu. Každý
Američan bude pochopitelně udiven, že tato strana vedená
Konrádem Henleinem může volně vysílati své 44 zástupce
do parlamentu a svých 25 zástupců do senátu:

„Je možno si představití podobnou politickou snášenlivost za
hranicemi, v Třetí říši, s níž Henlein se svými přívrženci udržu-
je tak těsné styky? Ovšemže nikoliv. Kdyby tam žila menšina,
jež by se pokusila o něco podobného, pak by se jistě podle vlast-
ních slov Hitlerových „koulely hlavy do písku.“

Hledáme-li pro tuto úžasnou politickou snášenlivost Če-
chů vysvětlení, najdeme je jedině v tom, že:

„Československo je si samo sebou tak bezpečné, a má tak pevnou
víru v demokratické zřízení, že nikdy neváhalo popřáti plnou svo-
bodu každému politickému hnutí. Ano, touto svobodou každá
politická strana získávala. Stejnou svobodu mají i komunisté, kteří
mají v parlamentě 30 poslanců a v senátě 16 zástupců.“

Simms trhá nemilosrdně lživou tkáň Goebbelsovy propa-
gandy o domněle smutném losu Němců, vyhoštěných do
cizí země a dokazuje, že tu německé propagační ministerstvo
prolévá lživé krokodílí slzy a zakrývá skutečné poměry před
cizinou. To, co Německo skutečně znepokojuje, to nejsou
sudetští Němci žijící v Československu, nýbrž důležitý
fakt, že tato skála demokracie se tyčí
uprostřed jeho cesty na východ a jihový-
chod.

Vlivný americký publicista ukazuje, že za Hitlerovou osou
mezi Římem a Berlínem je skryt sen Viléma II. „z Berlína do
Bagdadu“. Této lince, kterou strategové nazývají „transver-
sální osou euroasijskou“ stojí v cestě Československo. Blokuje
Německu přímý přístup k Ukrajině a Černému moři, neboť
cíp Rumunska, který tu překáží také, nebere Německo váž-
ně. Československo překáží Německu v přístupu k mocně
lákačivým rumunským petrolejovým polím a brání mu v po-
hlcení Rakouska a Uher.

Amerika chápe pravý cíl německých
kampaní.

Jestliže tedy Německo žaluje proti Československu, je to
stejně lživým manévrem, jako když se dožaduje kolonií, ne-
boť jeho pravé cíle jsou skryty:

„Je jasno, že nacističtí vůdcové se nemohou přímo dožadovati
anexe Čech, Rakouska, Uher, částí Polska, Ruska a ještě jiných
území, která politicky náleží jejich sousedům. Něco takového
prostě nejde. Proto tedy ustavičnou propagandou se snaží pře-
svědčiti svět, že Německo potřebuje větší státní území, aby „ne-
explodovalo“ — jak to vyslovil ministr Schacht — počítá, že
v okamžiku takové explose bude již mítí připravenou atmosféru.“

Německo tedy šíří různé lživé zprávy z toho důvodu, aby
si tuto „atmosféru“ připravilo:

„Československo tajně staví letecké přístavy pro Rusko.“

„Důstojníci ruské armády naplňují pražský hotel Alcron tak, že
tu není už místa pro jiné hosty.“

„Pražská policie mučila říšského Němce, aby ho donutila k při-
znání.“

Simms však jako svědomitý žurnalista cestuje volně po
celém Československu a nenajde žádného tajného leteckého
přístavu. V hotelu Alcron, v němž bydlí, se ohlíží po oněch
četných důstojnících rudé armády a dovídá se, že vedle tří
důstojníků ruských tu v době československých manévřů
sídlí právě tolik důstojníků německých, amerických a fran-
couzkých. Když pátrá po onom „umučeném Němci“, zjistí,
že to byl skutečný vyzvědač, kterého dokonce českosloven-
ská policie propustila a nechala vrátit se do Německa. Tam
si teprve svá mučení mohl v bezpečí vymyslet. Proč se tedy
namáhá Německo fabrikací podobných zpráv?

„To nám může být důkazem přímého úsilí Německa podkopati
dobré vztahy Československa k jeho spojencům a k ostatnímu
světu. Neboť kdyby se podařilo dokázati, aby cizina uvěřila tomu,
že Československo se společně s Ruskem spiklo a chce zničití
Německo, kdyby se podařilo přesvědčiti československé spojence,
že jim byli zaskočeni, — kdyby bylo možno přesvědčiti veřejně
mínění celého světa, že český národ je neobyčejně nízké mravní
hodnoty a neschopný spravovati důležité území uprostřed Evropy,
— kdyby všechno to bylo možno dokázati, pak by ovšem v případě
hitlerovského útoku na tuto barbarskou zemi stály sympatie
celého světa na straně Německa.“

Zatím co Německo podniká své útoky na Československo,
staví Německo současně strategickou síť vojens-
kých automobilových silnic (Reichsautobahnen), jimž rovné můžeme naléztí jen v některých krajinách
Ameriky. A přece má Německo pouze 1,120.000 automobilů,
zatím co Amerika, která nemá takových silnic, má aut
23,000.000. Simms pozoroval stavbu těchto silnic a naprosto
nevěří, že by tyto mohutné silniční konstrukce měly míru-
milovné cíle. Ukazuje na to, jak rychle Hitler uskutečňuje
svůj program vystavětí 10.000 km těchto silnic, ačkoli Ně-
mecko už před tím mělo znamenitou silniční síť, jež by
byla musila na dlouhou dobu stačití normálním požadavkům.

ČSR je diktaturám trnem v oku.

Ve svých dalších článcích praví Simms, že prý v určitých
kruzích stále znovu slychal, že Československo je „přední
stráží bolševismu ve střední Evropě a nástrojem Moskvy“.

„Když jsem přijel do Československa, rozhodl jsem se zjistití, co
je na tom pravdy. Dospěl jsem k této odpovědi: chceme-li nazvatí
Anglii, Francii, Skandinávii a Spojené státy líhni komunismu, —
pak ovšem můžeme tímto jménem nazvatí i tuto zemi.“

Co se mi zdá nejužasnější na tomto národě, je skutečnost, že
v jedné z nejobtížnějších historických period, dokázal udržetí
střední cestu demokracie (the middle way of democracy), ačkoliv
byl obklopen rudými i bílými diktaturami.“

Zatím co poválečná doba přinesla nepokoje a revoluce
v Rusku, Rakousku, Uhrách, Polsku, v baltických státech
i na Balkáně, — vytvořilo Československo „soustavu
sociální spravedlnosti pro všechny tří-
dy svých občanů“. Pod vedením Masarykovým a
Benešovým uskutečnila československá demokracie ochranu
dělnických tříd, reformu pozemkovou, pojištění nemocenské

a sociální a stála pevně na půdě své ústavy vybudované na ústavě francouzské a ústavě Spojených států.

Americký publicista uvádí číselně kolik různých národností žije v Československu a zjišťuje, že jsou v parlamentu dokonale zastoupeny:

„Jestliže někde na světě vládne většina, pak je to zde. Jestliže někde je čínorodá demokracie, která je věrna nauce, že nejvyšší statky patří co největšímu počtu lidí a která při tom nezapomíná na práva menšin, — pak je to zde.“

„Everybody's President“ v očích Američana.

Demokratický duch, jež tento národ má v sobě, zrcadlí se nejlépe v osobách jeho prvňích občanů. Simms ukazuje, jak president Beneš je opravdovým ztělesněním střední cesty demokratické. Líčí jak tento první občan, jenž pochází ze selské rodiny, jehož bratr je učitelem a jehož dvě sestry dlí na venkově, prostě žije:

„Když jsem ho navštívil v Karlových Varech, kde je tolik nádherných hotelových staveb, v jeho malém hotelu, měl jsem dojem, že jsem se mylil. Nebylo tu vojáků ani policistů, kteří by mne zadrželi. President se svou chotí se právě vrátili od lékaře, jež navštívili bez jakéhokoliv průvodu.“

Simms zdůrazňuje, že význam presidenta Beneše spočívá kromě jeho mezinárodní politické koncepce i v tom, že odmítl býti exponentem určité politické skupiny a že vidí úkol svého úřadu v tom, zastupovati celý národ. Je opravdový president všech, „everybody's President“. Tento zkušený žurnalista a chladný politický pozorovatel Simms netají svůj vášnivý obdiv Masaryka a Beneše:

„Jsou to dva muži, jejichž velikost uznává celá Evropa. Oba se zdají stvořeni pro své poslání. Protože jsou spravedliví a protože denně plní to co hlásají, poskytli neobyčejně málo půdy „nespokojencům“.“

Články Simmsovými byla nákladná propaganda, kterou podnikla ve Spojených státech Třetí říše, neobyčejně jasným a přesvědčivým způsobem vyvrácena. Jeho prostá líčení skutečnosti, jež našla v Americe neobyčejně mnoho čtenářů, podala americké veřejnosti nový obraz Československa. Vryl do jejich mysli tento stát jako „demokratický Gibraltar, proti němuž už téměř dvacet let nejbouřlivější příboje evropského politického oceánu marně dorážejí“. Simms vtiskl do mysli Američanů přesvědčení, že ohrožení Československa by znamenalo ohrožení celé Evropy i celé demokracie. A doporučil důrazně, aby nebezpečí války, které Evropě hrozí, zahnal tři největší demokracie Amerika, Anglie a Francie tím, že budou jasně politicky spolupracovati.

literatura a umění

K a r n e t (Mnichov):

Umělečtí Fridolíni

Přes osmset prací, maleb, soch a grafických listů, našlo místo v rozlehlých síních Domu německého umění v Mnichově, v té naduté, stroze těžkopádné pseudomonumentální stavbě, která si musí pro svou nordickou čistotu vypůjčit vzorek u špatně pochopené antiky, v roztaženém paláci, zbudovaném pro Třetí říši uznanou produkci, pro ty hodné a pravé, solidní umělce, kteří se nedali nijak ovlivnit a zkazit židovskými mrzkostmi, degenerovaným a opovrženímhodným modernismem, prosáklým jedem bolševismu.

Výrobky ryziho, arijsky čistého, nordicky ušlechtilého umění národního nejsou všechny na této výstavě posledního data. Podobá se pravdě, že se dost těžce sháněly nashromážděné vzorky nacistického umění, aby se dosáhlo postačitelého počtu, který by jakž takž zaplnil prostorné sály. Mezi 884 čísly výstavy, jak je vypočítává katalog, má značný podíl grafika a tak jsou zde obrazy rozvěšeny dost řídkce. Praví se, že sám Führer, těsně před otevřením výstavy, dal vyhodit z výstavy osmdesát obrazů, přijatých nacistickou porotou. Byly prý mu nehotové, málo dodělané a patrně se proto staly podezřelými z ochoty k modernismu. Musilo se tedy sáhnout i k tovarům starším, z let nejen přednacistických, ale i hodně předválečných.

Že jim byl dobrý každý obraz, na němž by mohli demonstrovat vkus a směr, kterým se má vyvíjet glajchšaltované umění podle rozkazu vládců Třetí říše, dokazuje i to, že si vypůjčili jeden dokonce z pražské Moderní galerie. Je to ruční práce, náramně dovedná a trpělivě provedená od jakéhosi pana Richarda Müllera z Drážďan. Jeho „Mann mit Pelzmütze“ představuje přepečlivě do nejmenších podrobností znázorněnou podobiznu starého pána, s kožišinovou čepicí a v plnovousu, tupě a úzkostlivě omalovaného jako by pod lupou, až do poslední vrásčky na tváři. Ve vousech je každý chlup a stejně rozeznáte každé vlákno vlny na dědečkově pletené vestě. Malíř nezapomněl zobrazit ani tužkou psané počítání, které si ten portretovaný pán udělal na zdi za sebou. Je jisto, že se takovýchto obrazů najde opravdu málo a že v tomto veristickém produktu spatřují usměrňovatelé dnešní německé kultury dílo věru příkladné.

Pro státem uznané zhotovitele pravého německého umění čas uztrnul před mnoha desítkami let. Dokonce i ty nejvolněji malované obrazy by byly vyhlížely docela krotce i v takovém Jugendu před třiceti lety. Můžeme-li najít na tomto rýsování a barvičkování nějaký sjednocující, společný znak, pak je to právě „dodělanost“ většiny obrazů, kterýžto požadavek je hodně příznačný pro oficiální vkus. Každá travíčka, s fotografickou zevrubností vykreslené větve stromů a na nich každý list, nebo aspoň iluse, že tam je, pečlivě vyleštěné knoflíky a řády na portretech, uhlazené nebe, pseudopoesie a padělaná ušlechtilost, vyznačuje způsob, jímž se vyjadřují malíři, dnešním režimem uznání.

Učesaná, způsobná, do umrtvení zidealisovaná krajinka, kde si zřejmě ani větřík netroufne vát, aby neporušil báječný Ordnung, panující v této přírodě, kde jako by i stromy stály v uctivém a poslušném haptáku, představuje německou krajinu, napojenou pravým germánským citem. Nese to ovšem název jako „Der deutsche Wald“, nebo „Berchtesgadener Land“, což není název jen tak, neboť to jméno nese onen kus země, kde má své sídlo Vůdce, a jelikož je tu vše věrně znázorněno, nelze pochybovat o nadmíru ryzi germánské jak krajiny, tak i obrazu. Maloval to jakýsi pan Max Zaepfer z Berlína, ale na výstavě nefalšovaného umění je jich více takových. Podle katalogu je malovali zřejmě také jiní. Kromě podpisu není zde však vůbec nic k rozeznání. Ale také figurální malířství očividně hojně pěstují puncovaní mistři nacistické kultury. Přední místo ovšem zaujímají zejména portrety. Zdá se, že žádný z vůdců, velitelů a podvůdců se nepominul dát vypodobnit ve své arijské vznešenosti,

v plné parádě, se všemi řády, obyčejně s rukou opřenou o bok à la Vůdce.

Obrazy, tak říkajíc jako živé, třebaže portretovaní z nich umrtveně civí, ztrnulí dlouhým stáním. Jejich sloh? Pracně vyretušovaná, strojená a salonní kolorovaná fotografie, velmi staromódního rázu.

Avšak v uznané malbě mají místo též žánry, zvláště ze selského života, echtdeutsch idylky, způsobně upravené, je tu plno aktů, k nimž stály modelem arijsky nezávadné německé ženy, které jednou představují „Lidovou píseň“, jindy „Čtyři živly“. Zmíněný obraz maloval Adolf Ziegler. Čtyři, ne právě oduševněle zírající zdřevěnělé ženské akty, vyhlazené, chladně udělané a příznačné tím (autor má zde i jiné), že jsou na nich zálibně provedena do posledního vlásku právě ona místa lidské anatomie, která koncentrují nepochybně hlavní pozornost páně Zieglerových obdivovatelů tohoto umění.

Zajisté se zde uplatňuje také malířství historické. Až i do tohoto bodu je značná příbuznost mezi výstavou dnešního německého umění a výstavami z poloviny minulého století. Ovšem, nacističtí malíři ilustrují dějiny hnutí, zejména památné výjevy s osobou Führera a potomního říšského kancléře. Hermann Otto Hoyer má na výstavě plátno s námětem, který připomíná pod významným, biblickým a v tomto užití devotně vyznívajícími názvem: „Na počátku bylo slovo.“ Představuje Hitlera, stojícího na bedničce, v nějaké hostinské síni: pravá ruka gestikuluje, levá je „elegantně“ opřena o bok a kolem něho skupina, ach, tak ušlechtilých, prvních, věrných přívrženců, dychtivě naslouchajících zvěstování antisemitských floskulí, z nichž byl pak sestaven text knihy „Mein Kampf“.

Sochy — a zas jsou to ponejvíce portréty čelných nacistů — mají obdobný ráz. Tvrdé, vysoustruhované tváře, vyhaslé, jako bez ducha, zteplí mladíci, samé gesto, samý sval, hrdinské, nadmuté pósy.

Tedy úhrnem: nic, co bychom nějak neznali z dřívějšíka. Produkce, kterou jsme kdysi považovali za mrtvou. Malování a kreslení, provozované takovým způsobem, jako kdyby v dějinách německého umění nikdy nebyl existoval ani takový Leibel — o Liebermannovi, jakožto o Židu, ani nemluvě. Čas se věru nejen zastavil pro tyto oficiální veličiny umění nacismu. Oni se dokonce pokoušejí na ciferníku orloje Evropy vrátit ručičky zpět.

Ta nesmírná hromada olejových pláten, papíru, bronzů a kamene na Grosse deutsche Kunstausstellung, je ve skutečnosti trapně nezábavná. Nudě z jednotvárnosti těchto pilných ručních prací nemůže odolat ani ten vzdělaný Evropan, který se o případ nacistické produkce zajímá po její stránce sociologické, či lépe — patologické. Není naprosto pochyby, že tento celek, vydávaný za neporušený projev německého národního ducha, tvoří kusy, jaké by bylo možno v téže podobě zhotovit kdekoli na světě. Jistotně se maluje s toutéž akademickou, bezduchou manýrou a s větší nebo menší dovedností také v Londýně nebo v Moskvě, v Novém Yorku jako někde v Melbourne. Neděláme si nijakých ilusí a víme, že hodnotáři Československé republiky se dávají zpravidla stejně špatně malovat, vyhovující osobnímu vkusu, jako vůdcové Třetí říše, nebo sovětské komisaři, či anglická královská rodina.

Avšak německý případ je proto zvláštní a pozoruhodný, že se špatná malba

a nejhorší sochaření en masse přímo včleňuje do struktury Třetí říše, aby jen kýč, jen diletantismus se stal jedinou součástí společnosti a toho, co v takovém prostředí lze nazývat kulturou jenom neprávem. Nadrezírované řemeslo, utápění se v prázdnotě technikářství, manýrismus, všechno to musilo nutně vyhladit i poslední zbytky nějaké osobitosti, se kterou snad kdysi autoři těchto výrobků začínali jako žáci akademií. Tu spoustu produkce, nacisty přijaté a uznané, navzájem připodobňuje zřetelná bezduchost.

V nejlepším případě jde o pilný, úmorně zevrubný popis, který se nikdy nedostane za vnějšek pečlivě kopírovaného námětu. Ale ani ten vnějšek věcí nezbouzí žádnou živější účast autorů. Poslušně a dopodrobna opisují své modely, nevzrušení a dokonale lhostejní ke skutečné tvářnosti věcí, jež zpodobňují. Je to opravdu nejinternacionálnější macha. Pustý drill.

Připustme, že jde nacistickým umělcům o věrné a nejnázornější zobrazení německé skutečnosti. A dejme tomu, že se doopravdy o něco podobného snaží. Avšak i potom tu máme před sebou skutečnost jenom nacistickou, to jest takovou, jakou ji tvoří partajní hledisko, agitací a potřeba. Sloh, přesněji řečeno uniformitu úředně povoleného malířství a sochařství (o skutečném slohu v pravém jeho smyslu slova mluvit nejde), nemůžeme v žádném případě nazvat realismem. Není tu realismu, žádného vztahu k námětu. Není tu kritiky. V intencích tohoto umění jest kráslit, idealisovat. Z realismu, lépe z realistické manýry (nevzpomínejte tu ovšem Courbeta, je to jen verismus svrchu řečeného Richarda Müllera!), zbývá na jejich obrazech pouze snaha po zevrubném líčení, po shromáždění pokud možno největšího počtu podrobností.

Nacistické malování, na vzdory znakům domnělé dovednosti, přes svůj drill má ve všech svých projevech nápadný rys diletantismu. Všem vzorným, za praněmecké vyhlášeným výtvořím je vlastní rozhodný nedostatek výtvarnosti. Chudé, nic nevyjadřující padělané uměníčko nacistických veličin jde cestou iluzionismu. A nejen onoho iluzionismu, kterým nazýváme snahu o věrnou nápodobu, o imitaci viděného. Pravda uměleckého díla nikdy není totožná s pravdou věrné reprodukce. Avšak těmto oficiálním natěračům nejde ani o pravdu, ani o její věrnou reprodukci. Nejde o napodobování skutečnosti, ale o výrobu ilusí. Jak je to pohromadě, všechno ochotně vyhovuje devise Adolfa Hitlera a smyslu jeho přání. Neboť „není úkolem umění hrabat se v neřáděstvu pro neřáděstvo, malovat člověka jen ve stavu rozkladu, kreslit kreténky jako symbol budoucího mateřství a křivé idioty stavět jako představitele mužné síly.“ (Hitler.)

Umělci Fridolín Třetí říše, poslušně vyhovující zálibám panstva a příkazům o vnější úhledné úpravě svých prací, ve kterých umně provozují trvalou ondulaci plavých německých ilusí, prohlásili zlým, nemravným škůdcem každého, kdo by se nějak odvážil rušit snahu „zdat se“, pod jejímž vlivem lidé v této zemi pochodují a navlékají kroje a uniformy. Společnost, která sehnala na mnichovský pranýř celou německou moderní tvorbu výtvarnou, neměla ovšem k svému ničitel-skému dílu pohnutky pouze ideové, přesněji řečeno po-

liticko stranické. Zavilá zášť, ktorá sa v nacistickom štáte prejavila tak surově vŕči vecem, v nichž jsou jinde zřeny kulturní hodnoty, má také bezprostředně osobní pozadí. Vandalské řádění, nucená sterilisace německé vzdělanosti, je diktována nemilosrdnou mstou diletantů a netalesovaných, jimž dalo moc zdrcující vítězství prostřednosti, v takových rozměrech a úplnosti v dějinách lidstva první. Hnutí seskupující se pod fašistickým praporem nacionalismu sdružuje živelný odpor především proti tomu, co jim chybí. Proto je stíhán každý projev intelektu a skutečné výtvarnosti. Ti, kdož dnes komandují německé psaní, malování nebo stavění, kdož rozhodují o oněch družích lidské činnosti, které až do éry nacismu a do nástupu maloměšťácké třídy byly výrazem a tvorbou kultury, jsou vlastně do jednoho bývalí zneuznaní. Goebbels nosíval kdysi své feuilletonky do Berliner Tagblattu, chtěl prorazit jako literát. Ve společnosti ducha, v atmosféře, v níž ještě existovala inteligence a požadavky, se uplatnit nemohl. Takových bylo plno. Je jasné, že po vítězství vrstev, v jejichž čele byli nespokojenci a netalesování, ve chvíli, kdy organizovaná méněcennost převzala moc, musili vyklidit tvůrčové kultury své posice. Die entartete Kunst existuje jako zavržený celek také proto, že ředitelé soudobých německých galerií a muzeí byli lidé poučení, se smyslem pro moderní tvorbu, vědci tolerantní ke všem jejím útvarům a snažící se pochopit, co se kolem nich děje. Německé sbírky patřily rozhodně mezi nejlépe spravované. Přirozeně, že v oněch dobách příslušníci společnosti, která sama o sobě prohlásila, že jediné u ní je možno nalézt ryzí národní umění, měli povětšinou uzavřenu cestu do sbírek shromažďujících nepochybně hodnoty umělecké. Odmítání vyhráli. A potom prostě zničili svého konkurenta. (To je hodně typické, že na výstavě Die entartete Kunst se křiklavě zdůrazňuje, co za moderní umění platívalo!)

Pro příčiny a směr německých událostí je příznačné, že poměrně dost lidí z nacistického hnutí, zaujímajících dnes vůdčí místa, mělo původně jakési umělecké aspirace, neschopné ovšem rozvinu a zrudně deformované nízkým vkusem své třídy. Už i ty aspirace, původní malý zájem, měly zřetelný rys diletantismu a neschopnosti rozeznat čistý tvar, hodnotu, krásu. Jako by jejich záliby až do dospělosti determinovali ani poesii, ani intelektem nepřekonané primitivní zážitky dětství, prvá klíčící ponětí o kráse, vzrušování se nad nádherou dortů a všelijakých cukrářských výrobků i ostatního nevkusy falešného, napodobeného přepychu, vznikajícího v 19. století, pod jehož vlivem žije již několikáté pokolení.

Noclezník mužského útulku ve dvacátém okrese vídeňském, v Brigittenau, shánějící příležitostně výtědky, výrobce ručně malovaných pohlednic, technický kreslič a příležitostný natěrač, přichází mezi vyvržence a lumpenproletariát téměř rovnou od nepodařené zkoušky do Akademie výtvarných umění. V „Mein Kampf“ sám vypráví o rektorově výroku, na němž požadoval vysvětlení, proč nebyl přijat: „že z mých přinesených kreseb je naprosto jasné patrna má neschopnost býti malířem“.

Žádný mizerný škrabal špatných veršů, žádný nevzdoucí mazal kálekjící umrněnými barvami malířská plátina, neuvěří ve svých neúspěších, že uznání není práce kliky, výsledek kamarádského souručenství, podvodné kritiky a spiknutí. Bylo tolik zneuznaných umělců a přece prorazili. Jaké pohodlí, jaké uspokojení, když mohou méněcenní krýt svou nemohoucnost tak

podmaňující frází o zvrhlém umění, o bolševickém kulturním jedu, o rozkladném díle židů, kteří si ve své nesciaci vymysleli kritiku!

Avšak vítězství diletantismu, nastolení kýče není jenom osobním případem jednotlivců. Je to typický úkaz sociální, zjevující se v dějinách opravdu po prvé. Před devatenáctým stoletím, a dokonce můžeme uvést přesné datum: před Velkou revolucí francouzskou, v umění podobná dělítka neexistovala. Kýč, který vždycky musí znamenat předstírání něčeho (to je jeho hlavní znak), je pojem zcela moderní. Dříve bylo jenom umění. A v něm byla obsažena díla, která byla majákem ukazujícím nové možnosti stejně, jako práce nenesoucí víc než dobovou uměleckou konvencí. Žilo také umění lidové, v němž trvaly prapůvodní formy stejně jako se v něm vyvíjely tvary určené vlivem tak zvaného umění velkého, podléhající soudobému slohu. Umělec dřívějších věků se mohl vyjádřit dokonale nebo neohrabane, neuměle. Ale umělcem vždycky zůstal! Rozdíl mohla dát jen umnost provedení. Středověký kameník tešící z pískovce své chrličie gotického chrámu se nemohl mýlit a nepotřeboval jako vzorek návrh projektanta stavby. Stejně jako negramotný pastevec vyslovující se v řezbách na své holi nemohl se vyjádřit špatně. Staré umění, to byl dokonalý souhlas s dobou, úplné sžití s materiálem.

Kýč je produktem nového uspořádání poměrů po francouzské revoluci. Je vedlejším produktem industrialisace. Objevuje se v té chvíli, kdy vzniká vrstva, kterou označujeme pojmem maloměšťácký. Moment, v němž moderní technika dává nové tvary životu, je zároveň zdrodem charakteristického úkazu současné epochy: pod slupkou civilisace trvá starý způsob života, neuzpůsobený novým poměrům. Lidské konvence, uztrnulé na zvycích, které utvářely potreby zašlé minulosti, ocítají se v náhlém a příkrém rozporu s nutnostmi, jež formuje věk industrie. A zde také vzniká nebývalý druh nespokojenosti, již neurčuje snad nedostatek, ale naopak přebytek vymožeností, nezvládnutých, nepochopených, s nimiž si vrstva maloměšťáků neví rady. Je to vrstva proti proletářským třídám hmotně dost slušně zabezpečená, ale přece žije v trvalém neklidu a ve vzrůstajících nejistotách. Cítí, že způsob jejího života, její návyky, morálka a vůbec všechno, v čem spatřuje raison d'être své existence, je navždy ohroženo. V prvním tušení zániku klíčí zároveň vzpoura těchto nevědomých a ulpělých na prostřednosti. Organizují se. Sbírají se u nich všichni deklasovaní novým řádem věcí. Všichni, kdo musili opustit své třídy. Zchudlá buržoasie stejně jako maloměšťáctvím infikovaní proletáři toužící se připodobnit tak zvaným „lepším lidem“, desperáti a nezaměstnaní, kteří vyloučením z výrobního procesu ztratili třídní vědomí. Hle vrstva, která má jedno společné: odpor ke skutečnosti. Neboť ta je ve všem všudy proti ní. A zde je též proto hromadný konsument kýče, který si vyrobila tato třída pro udržení svých ilusí. Film, kolportážní literatura, bulvární tiskoviny, fotografie, malířství, sochařství, které se sem dostává nejvyš v podobě porculánových figurek, padělané starožitnosti — toť jen průmyslová výroba životní lži, k níž se zneužilo všech prostředků moderní techniky. A proto se vzpoura maloměšťáků, které zorganizoval nacismus prostředky vypůjčenými u proletariátu, obrací nejprve proti kultuře, která rušíc klam těchto malých lidí, ničí smysl jejich života, poněvadž odhaluje jeho neúčelnost a prázdnotu. Proto se stává

kýč oficiálním uměním státu, kde maloměšťák převzal moc, aby ji obrátil proti civilisaci.

A tu je také vysvětlení, proč neosobité, duté a dokonale mezinárodní paumění je ve všech zemích civilisovaného světa spatřováno příslušníky této třídy bez rozdílu jako umění národní: je to jejich nejvlastnější projev, je to jediný jejich svět, padělaný sice, ale jen v něm mohou žít. Všechno je národní, co má pro tuto vrstvu životní význam. Soudobé dějiny politické, Německo, Itálie, Španělsko, potvrzují to i životy padlými v boji s kýčem politickým.

Život a instituce

Karel Honzík:

Jak budeme vystavovat v r. 1942?

O jakou výstavu jde?

Prožíváme výstavní horečku. Jedna světová výstava sleduje druhou, národy soupeří, propaganda pracuje. Československo nemá zůstatí pozadu a chystá se rovněž k výstavě. Rozhodující činitelé jsou si dobře vědomi, že Praha neleží v takovém komunikačním a civilizačním ohnisku jako Paříž, Londýn nebo New York, a že tedy nemůže jít o světovou výstavu v pravém slova smyslu. Uvažuje se tedy o výstavě národní, na níž by zahraničí mělo jen částečný podíl. Brzy nabudou tyto plány konkrétních obrysů a započnou přípravné práce. Hovoří se již o různých možnostech, kam umístí výstaviště: Letná, Braník, Jinonice, Stromovka.

Historie výstav je bohatá. Snad ani mnohý Pražák netuší, že Praha svou výstavou v roce 1791 náleží k prvním pionýrům světové výstavní tradice.

Ale tato tradice nás zavazuje. Těch 150 let nám dává dostatečný materiál ke zkoumání, dostatečné zkušenosti, abychom viděli, kam vývoj směřuje a kterých chyb a omylů je dlužno se v budoucnosti vystríhati.

Varovná slova.

Nechci popíratí význam výstav. Mají význam za prvé národohospodářský, jsou vzpruhou obchodu a průmyslu, za druhé mají význam kulturní, pozdvihují všeobecné vzdělání a seznamují mezi sebou lid různých krajů a národů. I když tedy někdy samo vyúčtování výstavy vykazuje pasiva, jsou více než dosti vyvážena jmenovaným nepřímým ziskem pro život státu.

Chci však poukázat na nebezpečí, která vyvstávají vedle jmenovaných výhod jako nesporné známky úpadku. Již od doby deseti let pozorujeme, že se vyvíjí jakýsi specifický výstavní sloh, který přímo ohrožuje věcný výstavní účel.

Snaha odlišiti se za každou cenu, snaha po rekordech, reklamních a propagačních efektech přerůstá pomalu vlastní smysl výstavy.

Tak se vytváří potěmkinský sloh pavilonů, kde nejde již o to, aby návštěvník byl informován a poučen, ale spíše o to, aby byl ohromen skvělostí diagramů, jimž nerozumí, světly, která ho oslňují a uvádějí do stavu bezvědomého úžasu.

Pavilony přestávají být nástrojem pro názorné předvedení exponátů, pro věcné sdělení a přeměňují se v důmyslné labyrinty, v abstraktní hříčky, kde zboží, vý-

robky a údaje nejsou cílem, ale prostředkem, s nímž si architekt nebo malíř zahrává pro ukojení své obrazotvornosti. Mám před sebou dva příklady, které potvrzují mou výstrahu: Je to publikace světové výstavy v Chicagu z roku 1893 (World's Columbian Exhibition) a vedle ní fotografie z výstavy INA v Miláně z roku 1935.

Dívám-li se na interieury pavilonů z chicagské výstavy, vidím tam rozsáhlé volné prostory, zakryté odvažnou železnou konstrukcí, kde je rozloženo zboží: ovoce krásně složené do pyramid, stroje a součásti strojů názorně rozložené. Na prvý pohled je patrna snaha po srozumitelnosti a přehlednosti. Pohlédnu-li naproti tomu do interieuru z výstavy INA, vidím tam zmatené pruhy celofánu, křižující se v prostoru, přetínající každý volný pohled, zrcadlící průhledy zezadu. Je to zmatek, dívám-li se na to jako člověk, který se přišel informovat a něco se dozvědět.

Dívám-li se ovšem na to jako na obraz či divadlo (a tak už pomalu na výstavu pohlížíme), pak je to snad emotivní prostor, který připomíná obrazy futuristů, abstraktní plastiky sochařů Gabo nebo Lissitzkého. To uznávám. Ale domnívám se, že výstava je k vystavování a nikoliv proto, abychom se procházeli visemi nebo halucinacemi. Jakému baroku se to poddávají architekti, na jaké scesti se vyšinuli? Jak se zpronevěřili zásadám účelnosti a věcnosti, které jsou nepřekročitelnými zákony jejich práce? Běrou na sebe spoluvinu za to, že nápadnost a extravagance se stává ctností, a že ornament se vrací v nové podobě, tentokrát daleko zhoubnější, neboť budova sice již není pokryta ornamenty, ale sama je pouhým obrovským ornamentem.

Máme pocit čehosi nesmyslného při pohledu na to, jak se pavilony různých národů snaží mezi sebou soupeřit na dnešních světových výstavách. Každý se tváří jinak než druhý, ač všechny slouží témuž účelu. Jeden je bachratý, druhý vytáhlý, natahují křečovité své schodiště, své terasy, své stožáry. Proč? Jen tak. Aby to bylo něco jiného. Aby to bylo něco, co tu ještě nebylo.

Výstava sebeklamů.

S předcházejícími zjevy ruku v ruce jde i jiný zjev. Různá odvětví průmyslu a společenské aktivity pracují jinak pro výstavu a jinak pro běžný trh, jakoby obojí vůbec nesouviselo. Jsou vystavovány unikáty, výrobky, do nichž byla investována nadprůměrná práce, jen za účelem vystavování. Vystavuje se to, co bychom dovedli produkovat za nějakých mimořádných okolností, ale nikoliv to, co skutečně dovedeme produkovat a co také produkujeme pro vlastní spotřebu. Svého času na výstavě Čs. skla v Umělecko-průmyslovém museu byly předvedeny divákům hotové základy sklářského průmyslu: Obrovské tabule skla nejrůznějších druhů. Když se však začalo jednat o větší objednávce speciálního kanelovaného skla pro jednu velkou stavbu v Praze, tu se objevilo, že není na skladě a že se nevyrábí. Pro výstavu byl vyroben jenom jeden exhibiční kus. Nechci brojit proti nezbytnému pokusnictví, proti předstihování současného stavu, ale i v tom směru je třeba si vytknout míru. Jinak se náš život rozpadne do dvou světů: jeden, který ukazujeme a demonstrováme a druhý, který skutečně žijeme. Výstava pak, místo co by povzbuzovala spotřebu a výrobu, bude jen prchavým opojením několika měsíců, šálením sebe samých, že žijeme v éře úžasných pokroků technických

a sociálních, kteréžto opium nám umožní se přenést přes všední dny ostatního času, kdy se spokojíme nízkým životním standardem.

Tragedie plýtvání.

Toto je snad nejtruchlivější stránka výstav. Pro každou výstavu je mobilisován ohromný kádr odborných a vědeckých pracovníků, kteří mají za úkol znázornit vyčerpávajícím způsobem nějaký odborný problém. Sestavují se úžasně precizní modely strojů, budov, továren, malují se pracně obrovské diagramy, zářící barvami a světly, jako by se jednalo o věčné uchování údajů a poznatků. Když je pak tato výstava nekonečných cifer a modelů otevřena, proběhne jejími kojnými dav návštěvníků, který má čas se sotva zastavit u jednoho modelu — toho nejbarevnějšího — a pak chvátá dále. Nedávno se konala v Praze výstava hygieny, kde byly sneseny celé dějiny hygienických vymožeností. Byly tam obrovské modely vodáren a čistících stanic, všechny vývojové typy zařízení vodárenských, kanalizačních a osvětlovacích, byly tam diagramy a zvětšené fotografie, z nichž každý kus představoval umělecké dílo. Každý kus nesl stopy dlouhé a pečlivé práce kresličů, inženýrů a fotografů. A výsledek? I ten návštěvník, který byl veden odborným zájmem, nemohl si prohlédnouti za den více než polovinu výstavy, aniž umdlel a stal se neschopným dále vnímat. Kdyby pak byl chtěl důkladně prostudovat poznatky, které tam byly sneseny, byl by za ten den prošel snad pouhou dvacetinu výstavy. Každý návštěvník odejde aspoň s nadějí, že tato výstava bude převezena do technického musea, aby všechna práce a všechny znalosti tu shromážděné sloužily nadále jako neocenitelná encyklopedie budoucím technikům. Ale stane se tak skutečně? Mám o tom vážné pochybnosti. Přesvědčil jsem se u většiny výstav o pravém opaku. Při demontáži výstavy nastane zmatek, v němž se část exponátů zničí, část poškodí a část bude uložena někde ve sklepech, kde pavouci ji opředou svými sítěmi a krysy ohryžou. Na doklad toho, že nevypravují bajky uvádím, že jsem si kdysi dopsal architektu W. Gropiusovi v Berlíně, aby mi sdělil, kde bych mohl obdržet publikaci, či aspoň fotografii, obsahující jistou část slavné berlínské stavební výstavy z r. 1931. Dozvěděl jsem se, že ani publikace ani fotografie neexistují a že expozice je složena neznámou kde, v nějakém skladišti a tak navždy pohřbena. Můžeme si představit větší plýtvání nejllepšími silami národa?

Výstavy tedy mají jednu nesmírnou ztrátovou položku, že je totiž do nich investována energie nepřiměřená dočasnosti staveb a výstavních předmětů.

Netroufám si ani odhadovati, jak by se změnila naše města, naše doprava a naše bydlení, kdyby tato všechna energie byla svedena na pole skutečného života a skutečné spotřeby.

Vystavujme skutečnost.

Položil jsem si tuto otázku:

Nebylo by možno vystavovat více skutečnosti a méně kulisu, méně ilusí?

Nebylo by možno vystavovat ty vymoženosti, které jsou skutečně předmětem naší živé potřeby a spotřeby?

Chceme-li vystavovat něco v Praze, pak bychom měli předně vystavovat široké a betonové výpadové silnice, velký mezinárodní hotel.

Mnozí pisatelé (v tomto listě na př. dr. Jan Stránský), kteří zkoumali naši vyřazenost z mezinárodní komunikace, poukazovali zcela správně na to, že to nejsou jen hrady a zámky, kaple, hory a říčky, které přitahují cizince, ale že jsou to zcela profánní zařízení, jako dobré silnice, dobré hotely, dobrá strava a konečně i zábava. Je celá řada skutečných staveb a zařízení, která bychom nejen potřebovali pro vystavení, ale pro náš další hospodářský a společenský život.

Nemáme příkladně žádné velké lázně na volném vzduchu v centru města a to lázně vybavené basénem s filtrovanou vodou. Barrandov je příliš vzdálen a příjezd k němu se podobá výpravě do nitra Balkánu.

V divadelních kruzích se hovoří o nutnosti opery, či nové činohry. Je tu most přes Nuselské údolí, úprava Revolučního náměstí a otázka odsunu či přemostění Masarykova nádraží. Je tu komunikace petřínská atd. atd., mnoho staveb a mnoho úprav, které by mohly být jedinečnými výstavními objekty, kdyby se jejich vybudování věnovala taková odborná péče, taková vůle k rekordům, jaká je vkládána do pouhých výstavních pavilonů postavených pro několikaměsíční epatování světa. Byly by to stavby, kde by se aspoň investovaná energie amortisovala v podobě skutečného užítka a nekončila ve sklepech, či na smetištích.

Ještě dějiny.

Tak dospívám pozvolna k precisování názoru, který mi vyvstal v mysli pozorováním trhu marnosti, jakým se stávají současné výstavy.

Prosím čtenáře, aby sledoval ještě jednu historickou nit, kterou rozvinu.

Proč vznikly vlastně výstavy? Zde je třeba hledat řešení problému, až u jeho kořenů.

Představme si dobu od roku 1791 až do roku 1900, která stupňovala rozvoj výstav od malých počátků až k vrcholné události pařížské výstavy v r. 1900. Jak jinak vysvětliti toto počínání, než ohromným rozmachem měšťácké civilizace, jejího obchodu, techniky a věd? Nesmírná zvědavost naplnila lidské mysli, zvědavost obchodníka na cizí trhy, vzájemná zvědavost národů a tříd na kraje, zvyky, mravy a výrobní techniky. Ale jak uskutečniti toto seznámení, jak uskutečniti tuto výměnu názorů a dovedností? Neboť — dejme pozor — v té době neexistuje dosud automobil, o radiu a kinematografu není ještě tuchy, leda snad v hlavě nejohnivějších snů. I železnice je dosud v počátcích, stejně jako parník. Ještě nepřišel MacAdam se svou moderní silnicí. A letadla? Jsou to dosud dětinské hříčky boháčů, jako Santos-Dumonta, který krátíl svou dlouhou chvíli riskantními výlety v balonech.

Krátce komunikační prostředky, které měla tehdejší zvědavost k dispozici byly neuvěřitelně nedokonalé. Jestliže chtěl na př. Čech vidět život a řemesla Japonců, Číňanů, Američanů, ale i Španělů nebo svých sousedů, musel si zajít na výstavu. Jiné možnosti takřka neměl. Dnes však uvidí týdně v několika biografech zvukové žurnály, které ho informují o nejzapradlejších krajích. Uslyší v rozhlase hudbu nejružnějších národů, přednášky o jejich problémech a je-li zámožnější, může podniknout okružní jízdu vlakem, autokarem, lodí a může vidět ve skutečnosti to, co před sedmdesáti lety mohl spatřit jen zlomkovitě v pavilonech výstav. Zde je tedy pointa mého pojednání. Proč vystavovat izolované ukázky, můžeme-li vystavovat skutečnost?

Jsem přesvědčen o tom, že výstavy spějí ve svém vývoji tímto směrem: budou decentralisovány a jejich úlohu převezme dokonalá organizace okružních jízd. Místo monotopické výstavy (jednomístné), nastoupí výstava pantopická (všemístná).

Námět pantopické výstavy.

Přikročím k vytčení hlavních vlastností tohoto nového typu výstavy, který navrhuji. Jeho další konkrétní zpracování by se muselo stát za spolupráce zástupců průmyslu, Národopisné společnosti, odborníků komunikačních a zástupců cestovních společností. Návštěvník výstavy by obdržel karnet, který by obsahoval okružní jízdenky železnicí, autokarem nebo letadlem, dále hotelové bony, vstupenky do továren, divadel a slavností, vstupenky do odborných výstav.

Navštívil by nejdůležitější místa průmyslová, lázeňská, národopisná a kulturní.

Odborné grafické výstavy znázorňující dějiny průmyslu, vývoj výroby, růst jeho trhů, byly by instalovány přímo v místech těchto průmyslů jako stálá musea. Tím by byla veškerá práce a všechny poznatky tu snesené zachovány pro další užitek a byly by rozšiřovány.

Návštěvník by shlédl originální kroje venkovského lidu, jeho stavby a jeho životní zvyky na místě samém. I tu, v okresech, kde se dosud původní kultura lidová uchovávala ve své čistotě, byla by založena stálá musea.

Návštěvník by shlédl naše věhlasné lázně termální i klimatické a našel by i tam stálou expozici s vědeckými údaji balneologickými. Tak by bylo bezprostřední poznání skutečnosti spojeno s poučením grafickým, které by poskytovaly místní stálé a doplňované výstavy. A nyní si představme důsledky této nové koncepce výstavy. Za prvé by se hospodářská vzpruha roznesla po celé ploše republiky. Aby doprava šla hladce a aby cestující nemusel se vyptávat, informovat a bloudit, bylo by nezbytně nutno, aby byly organizovány speciální výstavní okružní autokary a vlaky, aby byla organizována bezvadná informační služba.

Znamenalo by to vybudování a upravení silniční sítě, po celém výstavním okruhu. Tak bychom snad konečně nabyli silnic, jejichž dnešní nedostatky ještě stále odvádějí cizinecký ruch mimo území republiky.

Znamenalo by to i vybudování hotelových živností ve všech výstavních místech republiky — investice, která by se i v dalších letech ukázala jako rentabilní. Rozmnožili bychom tak park železniční, autokarový, letecký: nová práce pro naše továrny.

Ponechávám čtenáři, aby domyslel další důsledky takového podniku.

Chci se jen ptáti tolik: Proč má být výstava jen trychtýřem, jímž by se všechny zisky stáhly do hlavního města, když stále a stále se poukazuje na nezbytnost regionálního rozvrstvení bohatství a civilizačních výhod?

A dále, není tu příležitost k tomu zařídit celou republiku tak, aby i na příště byla sjízdná a obyvatelná pro cizinecký ruch i pro nás samotné?

Není lépe viděti Zlín na vlastní oči, než prohlížeti Baťův pavilon na výstavě?

Není lépe dopravit se v dobrém dopravním prostředku na Podkarpatskou Rus, míti tam k dispozici dobrý mezinárodní hotel, nežli pohlížet na sebe krásnější panoramatický obraz a na voskové figuriny ta-

mějšího lidu? Opustíme kulisy, lepenku, dráty, hřebíky, opustíme polepenou jutu, všechno toto kaširované haraburdí, když máme skutečnost, když máme dost šterku a cementu na silnice, když máme továrny na auta a letadla, připravené dáti se do práce a když máme po všech koutech republiky věci hodné vidění, a to nejen pro cizince, ale i pro nás samotné, jen kdyby byly na místech snadno přístupných a dobře obyvatelných.

do ba a lidé

Ivo Ducháček (Paříž):

Visitez la Tchécoslovaquie!

Začátkem srpna byla otevřena v Paříži oficiální kancelář, určená turistické propagandě Československa. Je to po prvé, kdy se naše propaganda v cizině děje aspoň podle nějakého plánu a kdy organizátoři jsou vybaveni — na rozdíl ode všech předešlých neobratných pokusů — úvěrem tak velkým, že tato propagační kancelář, bude-li dobře řízena a pochopí-li se její úkol v Československu, může skutečně dobře splnit svůj úkol. Nesmíme totiž zapomenout, že s myšlenkou propagační kanceláře, která by nedělala nic jiného, než přesvědčovala turisty, že se musí jen podívat do Československa, která by cizincům sestavovala programy cest a která by jim poradila, kde si mají koupit lístky a jaké slevy mohou mít, přicházíme až po všech ostatních národěch. Rumunsko a Jugoslaviie otevřely na příklad své kanceláře už dříve a propagační kanceláře Německa, Rakouska, Maďarska, Italie, ba i Finska a Polska jsou v činnosti v Paříži už po několik let. Jsme tedy poslední — nicméně doufáme, že se i tak dá při dobré organizaci ještě mnohé napravit.

V čele této kanceláře je Francouz, pan André Corbeau. Je to snad do jisté míry anomalie; odvažujeme se však říci, že si právě od této anomalie mnoho slibujeme. Doposud všichni naši lidé se dívali na turistickou propagandu jako na úřad. Proto byla dosud naše propaganda asi tak hrozně nudná a odpuzující (viz turistické oddělení v čs. paviloně na pařížské výstavě, viz Čedok). Doufáme, že Francouz se bude dívat na turistiku prostě jako na obchodní podnik — to jest: tolik se dalo na propagaci, ergo tolik a tolik musí cizinci do Československa dovézt. Žádná politika — suchá mluva číslic a útraty turistů. Politika může přijít až potom. Kromě toho Francouz v čele naší kanceláře má ještě jednu výhodu: zná dokonale psychologii svých krajanů. My trpíme tím, že se nedovedeme vmyslit do tužeb a přání cizího národa. Maďaři to na příklad dovedou výtečně, a Rakušané také.

Není, myslím, nijak pokořující, přiznáme-li se, že dosud nedovedeme odhadnout, co cizinci po nás vlastně chtějí. A je naopak dobré, svěříme-li začátek (jde právě jen o začátek, o nic víc) naší organizované propagace ve Francii právě Francouzi, který zná i své krajanů i Československo. Ten snad dostane naši propagandu do dobrých kolejí a nikoli do kolejí starých a tradičně neobratných.

Dnes je samozřejmě ještě příliš brzy, abychom dovedli říci, zda naděje skládané do naší propagační kanceláře, se splnily. Nicméně lze zaznamenat už teď dva dobré výsledky. První dobrý výsledek nového vedení naší propagandy ve Francii se projevil v inserci a v plakátech. Je to snad po prvé, kdy inserty nemají banální text a kdy mají text po jazykové stránce dokonalý. Je to pak určitě po prvé, kdy plakáty jsou zda-

řilé a kdy se mezinárodnímu obecnstvu líbí. Plakát nemá mít ambici Picassova obrazu; nemá to také být obálka na cikorku. Má to být něco tak mezi kýčem a uměním, něco, co se dovede líbit průměrnému občanu, který přichází v úvahu jako turista. Tyto plakáty jsou teď v Paříži opravdu na každém nároží a ve většině nádraží podzemní dráhy pařížské. A za nejlepší pokládáme jejich hlavní heslo: Československo — za 20 hodin rychlíkem — za 4.40 h. letadlem. Kdyby tato plakátová propagace neměla jiného výsledku než ten, že si Pařížané, kteří přes naši nejlepší snahu stále toho mnoho nevědí o Československu, ve své většině uvědomí, že spojenecké Československo je vzdáleno od Paříže jen necelých pět hodin letadlem, řekli bychom, že peníze vydané za plakáty nebyly vydány nadarmo.

Druhým dobrým výsledkem nové paříž. organizace je pak kancelář sama. Je totiž v nejelegantnější obchodní pařížské čtvrti, hned v blízkosti Madelaine a Place de la Concorde. Je v ulici Faubourg Saint Honoré, kam chodí nakupovat nejen polovina elegantní Paříže, nýbrž polovina všech bohatých cizinců vůbec. A o tyto vrstvy nám přece při turistické propagandě musí nejvíce jít, protože ty dovedou utratit u nás nejvíc. Místnost sama je skutečně přepychová — při tom platíme za nájemné velmi málo, daleko méně než na příklad Jugoslaviie, Rakousko nebo jiné národy — takže mnozí Čechoslováci dokonce tvrdí, že je ten přepych zbytečný. Byl by zbytečný pro úřad; není zbytečný pro organizaci, jejíž hlavním úkolem je právě lákat, vábit. Má-li být propaganda účinná, musí být okázalá zvláště v takovém městě, jako je Paříž. Zde nesmíme vyhlížet jako chudé děti — neboť šetřit na propagandě nemá smysl. To je pak lépe ji nedělat a starat se o propagandu jen v rámci možností zastupitelských úřadů.

Turismus bez politiky.

Uvědomme si, co vlastně chceme. Chceme, aby k nám přijelo několik členů parlamentu obdivovat se našim demokratickým institucím? Nebo chceme, aby se k nám jezdilo hromadně, aby k nám jezdil pan Duval a Dupont, prostě jen tak? Zajisté chceme především pány Duvaly a pro ně jsme zařídili tu kancelář. Protože členové parlamentu k nám jezdí už od nepaměti — a za naše peníze, většinou jako hosté naší vlády. Heslem tedy musí být, že chceme, aby k nám bez ohledu na politiku přijel pan Duval — a to s celou rodinou. Proto nechejme v turistické propagandě — ale jen v té! — hesel, jako: Navštivte ostrov demokracie, navštivte demokratické Československo! Pan Duval nejezdí do ciziny podle toho, kde je demokracie. Jezdí podle toho, kde mu dají dobře najíst a napít, kde je hezky, kde jsou slevy na drahách, kde jsou k němu milí, kde je trochu romantiky. Jen si nedělejme zbytečné iluze: pan Duval také nepřestal jezdit do Itálie, protože je fašistická. V Paříži pan Duval v biografu píská, jakmile se jen objeví Mussolini na plátně; to mu ovšem nebrání v tom, aby za týden nato nejel do Florencie a nechválil hlasem mohutným spaghetti s parmezánem, nebo galerii obrazů nebo Fiesole. Pravá turistika — a o tu nám jde — se neorientuje politicky; Angličané přes sankce také jezdili do Itálie a ostatně Němci přijeli na pařížskou výstavu také houfně.

Stejně by bylo nesprávné zatahovat politiku do turistiky jiným směrem. Jestliže je na příklad jisté, že velkou výpravu Francouzů zajímají národní kroje a jestliže je zároveň jisté, že v tom či onom roce jich bude nejvíce vidět na sjezdu agrární strany, což se snažme přilákat na folkloristické slavnosti co nejvíce Francouzů, i když má ten folklor silný nádech do zelena. A stejně zase musí pochopit orelské organizace, jestliže v rámci celostátní propagandy se budou Francouzi lákat

na všesokolský slet. A stejně agrárníci mají zmlknout, až se budou Francouzi lákat do Prahy na dělnickou olympiádu.

Pokud jde o ty nešťastné kroje, chtěli bychom ze svých zkušeností v cizině říci toto: je možná směšné, když se na nějakém oficiálním plese objeví švarná Čechoslovačka v pišťanském kroji. O tom nechceme diskutovat. Ale kroj jako turistické lakadlo je stále — nebo čím dál tím více — věc opravdu neocenitelná. Maďaři, Rumuni a Rakušané to na příklad znamenitě pochopili a využítkovali. Proto se za národní kroje v propagandě nestydíme! Francouz, který jede do Československa, nejede přece do naší země, aby viděl pána v tvrďáku a dámu v kopii pařížského kostymu. Přijel, aby viděl něco jiného — a chce-li, jako mnoho Francouzů, vidět kroje, tož mu je tedy dejme!

Celá minulá turistická propaganda vůbec trpěla tím, že jsme vždy zdůrazňovali to, v čem se západu rovnáme. Když Francouzi řeknete, že je Praha malá Paříž, že Karlovy Vary jsou naše Biarritz, že Tatry jsou naše Švýcarsko, pak se vás takový Francouz s klidem zeptá: „A proč mám tedy jezdit 1500 km daleko, když je u vás skoro všechno takové, jako u nás?“ Je proto třeba zdůrazňovat to, čím se náš život od západního liší. Přitom ovšem nutno vždy podotknout, že tyto rozdíly možno shlédnout za podmínek západních — to jest, že se může bydlet v dobrých hotelích, jíst v dobrých restauracích a cestovat levně a pohodlně.

Turistika a gastronomie.

Tuto stránku turistického ruchu — zejména při propagaci ve Francii — nesmíme podceňovat. Francouz si dobrého jídla a dobrého trauku nejvýše cení. Když si někdy vyprávíte s panem Duvalem nebo s panem Dupontem o zážitcích cesty a když mu vyprávíte o bělostné kráse ledovců, o černém mlčení lesů a o hlubokém tichu jezer, skončí celé toto lyrické vyprávění prosaickou, ale užitečnou otázkou: „Byla tam dobrá hospoda?“

Je-li Francouz v cizině, chce jíst místní jídla, pokud jsou dobrá. Čechoslováci obyčejně chtějí i v poušti Gobi svou vepřovou-knedlík-zelí. Francouz chce okusit místních specialit — a my mu je z jakéhosi hloupého studu nedáme. Tuto chybu děláme obecně — nikoli snad jen hostinští. Už si mně v přátelském rozhovoru mnoho Francouzů stěžovalo, jak pražští hostitelé nerozumějí propagandě své země. Když si v Praze pozvou Francouze, dají mu jako aperitiv, řekneme, importovaný Byrrh, pak napodobí francouzskou večeri, k níž podají importovaný Pommard, a po níž podají importovaný cognac Martell. A Francouz dochází k smutnému zjištění, že je to v Praze skoro jako v Paříži, jenže o něco horší jakosti. Zatím co by byl Francouz daleko více ocenil, kdyby dostal k jídlu dobré moravské víno nebo pivo a kdyby mu byl hostitel podal po večeri skleničku dobré slivovice nebo borovičky. Znám na příklad Francouze, kteří měli štěstí, že narazili v Praze na obratnějšího hostitele. A těm se dodnes ještě zaroší oči, když se před nimi jen vysloví slovo: borovička. Protože borovičku mohli pít jen u nás a nikde jinde; cognacu Martellu mohou mít i v Paříži do omrzení. Pokud se ovšem cognac může vůbec omrzet.

Pokud jde o jídelní lístky v restauracích, jsou stížnosti Francouzů opravdu veliké. Zejména u těch, kteří k nám přijeli na podzim, jako do země slynoucí zvěřinou. Ti pak viděli na nádražích kupy odstřelených koroptví, zajíců i vysoké, a když pak přišli do restaurací, jen zřídka dostali na talíř opravdu kus zvěřiny. O tom, že cizinci nemohou pochopit, co se děje s našimi melouny, které jsou tak pěkné a které se přesto nikdy neobjevují na jídelních lístcích, se toho napsalo už tolik, že nebudeme tuto stížnost znovu rozebírat.

Francouz čte česká jména.

S našimi jmény byla, jest a bude obtíž. U nás naráží totiž tato otázka na jakési rakouské ozvěny. I když se nějaké české jméno v změněném výrazu v cizí řeči vžije, nejsme spokojeni, protože vidíme v nečeském názvu českého města vzpomínku na poněmčování za Rakouska. Jiné národy jsou po této stránce daleko méně citlivé. Francouz na příklad od nepaměti jezdil a bude jezdit do „Florence“ a ani ho nenapadne, aby jel do „Firenze“. Ačkoli fašismus je národně jistě přecitlivělý, tato změna jmen italských měst mu pramálo vadí; i fašisté si dovedou — ostatně správně — říci, že je lhostejné, přijeli-li Francouzi do „Naples“ nebo do „Napoli“, a že hlavní věc je, že přijeli. A stejně Francouz nejezdí do London, nýbrž do Londres, nejezdí do s'Gravehage (Den Haag), nýbrž do La Haye, nejezdí do Karlových Varů, nýbrž do Carlsbadu (psáno stejně jako v angličtině s „C“, na rozdíl od němčiny). My ostatně nejsme v této věci o mnoho lepší; i my jezdíme do Benátek a ne do Venezie, do Paříže a ne do Paris, do Vídně a ne do Wienu. A když se vám někdy stane, že vám ve vlaku řekne Francouz, že jede do Marienbadu, nechejte ho při tom. Však on v Československu pozná, že se říká Mariánské Lázně, a zůstane-li u nás nějakou dobu, bude pak v Paříži říkat Marienbadu Mariánské Lázně, už ze snobismu.

Nesmíme ovšem Francouzům a vůbec cizincům tuto zeměpisnou lekci u nás ještě ztěžovat. To platí zejména o zahraničních automobilistech a orientačních tabulkách na silnicích. Měli bychom si už jednou provždy zvyknout označovat směr cesty prostě jménem města v nominativě a šipkou (Praha — a šipka; Karlovy Vary — a šipka). Pro cizince je nepochopitelné na př. označení: Ku Praze. Každý cizinec, jedoucí do Prahy, si při pohledu na tabulku s nápisem „Ku Praze“ určitě myslí, že zabloudil.

A ještě jednu chybu děláme s jmény našich měst. Mnohdy se totiž překládají poetická označení, jako „stověžatá Praha“ a jiná. Takové doslovné překlady jsou prostě nemožné a je proto, podle našeho názoru, daleko zdařilejší způsob, jakým si počíná právě nová pařížská organisace. Tvoří totiž nová označení pro jednotlivá naše místa — a to dosti šťastně. Zjména označení Prahy za „Rêve d'art“ pokládáme za výraz pro francouzské ucho zvláště dobře volený. Také dobře je volen propagační slogan pro Podkarpatskou Rus: Orient Slave. Leckerý Čechoslovák snad namítne, že Užhorod není žádný orient. Označení za „slovanský“ však vylučuje možnost, že by si Francouz představoval, že v Užhorodě chodí lidé v turbanech či fezech a že na nástupišti tančí bajadéry. Představuje si prostě něco ne z á p a d n í h o a podivného — a to je to hlavní.

Zdá se, že pařížská propagační kancelář si dobře uvědomuje všechny tyto základní zásady. To však nestačí; je potřeba, aby základní abecedu turistické propagandy pochopilo také — lze-li tak říci — z á z e m í. Je třeba, aby podle potřeby se dalo pařížskými organisátory poučit. A to i takové organisace, které se jinak pokládají za všemoudré, na příklad Čedok: kolik stížností — i v době nedávné — jsme slyšeli na tuto kancelář, která nedovede vystavit okružní lístek po Československu za několik hodin, zatím co jejich kolegové v kancelářích rakouských i italských je vystavují za chvíli. Je nutno pochopit, že k dobře organizované propagandě v cizině náleží, jako nutný a nezbytný doplněk, dobré přijetí v Československu, dobrá vůle našich železnic (dal by se, myslím, sestavit celý spis o stížnostech cizinců na obtíže spojené s přerušením jízdy v ČSR) a ochota ze strany všech, kdož s cizinci přijdou do styku, to jest především hoteliéři a hostinští. Jedině tak může mít totiž dobrá a nákladná propaganda v cizině vůbec nějaký význam.

věda a práce

Verus:

Přes točnu

Proč přes věčné ledy?

Přelet severní točny z Moskvy do San Franciska ukázal, že snahy o dosažení severní točny nemají jen význam sportovní a geografický, jak se dříve zdálo. Ukázalo se, kolik praktických dopravních možností se tu otvírá, nesmírně významných pro budoucnost. Vezměte do ruky mapu a uvidíte, že několik nejdůležitějších přímých spojení na zemi vede přes severní polární končiny. Ačkoliv je dosud vzdálena doba, kdy bude možno po těchto cestách létati pravidelně, přece jen je už dnes možno o těchto dopravních linkách mluvit jako o skutečnostech. Letos přestalo býti pouhou fantasií to, co bylo utopií ještě před deseti lety.

Nejkratší spojení z Londýna do Tokia vede přes severní polární končiny, stejně jako nejkratší spojení z Moskvy do San Franciska. Zatím co dosavadní normální trať z Londýna do Tokia je dlouhá 13.000 km, měří cesta přes severní pól pouze 9500 km, tedy o třetinu méně. Jinou důležitou linkou je cesta z Londýna do New Yorku, která byla vypracována nyní také přes polární kraje. Vede přes Feröjské ostrovy, Island, Gronsko a poloostrov Labrador do New Yorku. Také nejvýhodnější spojení ze San Franciska do Tokia vede přes Aljašku a poloostrov Kamčatku.

Dnes se ukázalo, že obtíže, jež se podobným podnikům staví do cesty, nejsou nepřekonatelné. Z velmocí má největší zájem o uskutečnění letu přes polární končiny Sovětský svaz, poněvadž velká část jeho území leží v arktidě. V praxi má Rusko už po devět let letecké linky vedoucí přes tato území, které se posouvají stále dál a dále na sever. První z těchto linek byla otevřena roku 1928 a vedla podél řeky Leny mezi Irkutskem a Jakutskem, a zprostředkovala tak spojení mezi transsibiřskou drahou, na níž leží Irkutsk, a mezi severní Sibiří. Roku 1929 až 1930 byly otevřeny dvě nové důležité linky: z Archangelska do Siktikvaru a z Chabarovska do Sachalinu. Abychom pochopili, jaký význam má tato linka, musíme si uvědomit, že až do té doby trvala cesta do Sachalinu v létě 14 dní parníkem, zatím co v zimě vůbec nebyl dosažitelný. Dnes se tam doletí za několik hodin. Jak se bude sovětská letecká doprava přes polární území vyvíjeti v příštích letech, dá se odhadnouti na základě číslíc z posledních let. Arktická polární linka, po níž se děje pravidelná letecká doprava, měřila roku 1930 5400 km, roku 1931 se tyto linky rozšířily na 10.000 km a dnes se už létá na 50.000 km arktického území v pravidelném dopravním spojení.

Tyto linky se dále rozšiřují. Stále se množí badatelské a výzkumné lety, stále stoupá doprava cestujících, poštovních zásilek, kožíšin i strojů. Roku 1936 bylo nalétáno za 17.000 hodin letu celkem 2,240.000 km v polárním území. Za tento rok bylo dopraveno 5400 cestujících a 900 tun zboží. I když zachováváme k odhadům sovětské statistiky do budoucnosti určitou rezervu, je možno předpokládati, že letecká doprava v polárních krajích v roce 1937 na sovětských linkách nezůstane příliš za 27.500 hodinami letu, které jsou pro tento rok projektovány.

Polární lety ve službě lodní dopravy.

Velké rozšíření arktické letecké dopravy má velký význam i pro rozšíření lodní dopravy v těchto krajích. Již roku 1914

předpověděl slavný polární badatel Nansen, jaký velký význam by měla letadla pro zavedení lodní dopravy v krajích velkých sibiřských toků jako je Ob a Jenisej.

Minulo několik let, než byly potvrzeny přednosti letadla při provádění hydrografických prací a při studiu zvláštních podmínek Severního ledového moře. Nejdůležitější krok po této stránce byl učiněn roku 1930, kdy tři hydroplány typu Dornier WAL byly použity pro velkou výpravu do Karského moře, jichž se zúčastnilo také 46 lodí. Bylo podniknuto 16 letů, přesahujících 9000 km, při nichž se ukázalo, jak nesmírný je význam letadla ve spojení s lodní plavbou, protože s letadla je možno snadno přehlédnouti obrovské ledové plochy a podati důležité klimatické zprávy. Ledoborcům se tak ušetří drahocenný čas a jejich spotřeby paliva se co nejvíce sníží.

Od těchto dob spolupráce lodí a letadel v severních krajích ještě stoupla a jen touto spoluprací se sovětským námořníkem podařilo rozšířiti dopravu až daleko do ledového moře. Loňského roku dosáhla plavba v arktických krajích ještě dalších zajímavých úspěchů. Bylo tu použito 160 lodí, z nichž 14 počalo obstarávati spojení z Archangelska do Vladivostoku a z Vladivostoku na západ. Dopravily v jediném roce touto severní cestou 276 tun zboží, čímž o 18% předstihly předchozí rok.

Úkolem letadel bylo především pozorovati ledové kry, které blokují východní část Karského moře. Byly to největší, jaké byly během dlouhých let pozorovány a zdržovaly dopravu lodí až do konce srpna. Právě v této době se pomocí letadel vyšetřovalo, kterým směrem je možno tyto ledové kry nejsnáze prolomit. Počátkem září sdělil letec Alexějev šéfovi výpravy, profesoru Schmidtovi, na kterém místě je možno počítati s volným průjezdem. Bylo pak dosaženo plného úspěchu.

Doprava po těchto severních linkách nemá pro Sovětský svaz pouze význam hospodářský. Po hospodářské stránce doprava Severním mořem zkrátí cestu z Leningradu do Vladivostoku. Jestliže lodi jedou cestou jižní, Indickým oceánem, musí urazit 20.000 km. Severní cesta však obnáší pouze 13.500 km. Tato severní cesta však má kromě významu hospodářského také neobyčejný význam strategický. Umožňuje spojení Sovětského svazu s ostatním světem i tehdy, kdyby Finský záliv a Baltské moře byly blokovány, což by na příklad Německo mohlo snadno podniknouti.

Poklady arktických krajů.

Už dávno minuly doby, kdy arktické kraje byly pokládány za pouhou ledovou poušť. Dnes je známo, že tyto končiny na mnohých místech obnášejí nejvzácnější přírodní poklady, a že jejich dosažení se dá prakticky uskutečnití jedině letadlem. Zejména Američané podnikli po této stránce největší výzkumy. Už roku 1867 koupili od ruského císařství nejsevernější část americké pevniny, poloostrov Aljašku. Carská vláda neměla ještě zkušeností dnešní vlády sovětské a nepřikládala tomuto území prázdné důležitosti: prodala jej za směšnou cenu 7,200.000 dolarů a domnívala se, že tím udělala neobyčejně výnosný obchod. Povrch této země se carské vládě nezdál ničím než pustou, neobyvatelnou pevninou. Američané od té doby zde vytvořili civilisovanou zemi s mnoha městy, dopravními tepnami, železnicemi a vzdušnými linkami, a otevřeli obrovské podzemní poklady těchto krajů.

Stejný význam má i 5,500.000 čtverečných kilometrů sovětské arktidy, ležící mezi pobřežím ledového moře a mezi 62. stupněm severní šířky. Také zde je půda nesmírně bohatá, obsahuje platinu, zlato, uhlí, měď, olovo, zinek a také petrolej. Také kožišiny tvoří veliké bohatství. Na mnoha místech

se zvěř skýtající kožišiny zvláště chová — tak na př. lišky na Wrangelově ostrově. Lov na tuleně přináší často za jedinou kampaň úlovky 200.000 zvířat.

Teprve pomocí letadel dá se tohoto celého bohatství skutečně využiti. Letadla přinášejí do severních končin pro lovce potraviny a nazpět dopravují jejich úlovky. Ale také využití lesního bohatství a vytěžení ložisek kovů se stalo možným teprve po rozšíření letecké dopravy. Až do té doby totiž všechny potraviny, šatstvo a stroje bylo třeba dopravovati pomocí sobů a pomocí saní, tažených psy. Dnes se to děje nesmírně rychleji a levněji vzdušnou cestou.

Situace politická.

Dnes je tedy dobře známo, jaký význam má arktické území pro dopravní politiku, pro národní hospodářství i pro obranu země. Dnes už žádný stát lehkomyšlně tyto kraje neprodává, nýbrž naopak, dnes vznikají v mezinárodní politice často prudké spory o vlastnictví polárních krajů, které se laikovi zdají dosti nepochopitelné. Roku 1924 na příklad kanadská společnost Stevensonova učinila pokus zmocniti se Wrangelova ostrova. Tento pokus však skončil neúspěchem, neboť ostrov je majetkem Sovětského svazu.

I jiné obchodní skupiny se mylně domnívaly, že v severních polárních krajinách jsou dnes ještě krajiny bez pána, které je možno prostě anektovati. Roku 1924 se snažila americká výprava obsaditi ostrov Heral. Roku 1928 neměla pověstná italská výprava Nobileho žádné jiné poslání, než obsaditi pro Itálii v arktickém moři řadu ostrovů, vhodných pro transarktické spojení letecké. Italská ctížádost však sklidila fiasko. Ledoborec Krasin využil katastrofy této expedice a vztyčil na nejvýznamnějších místech sovětskou vlajku.

Často došlo i k mezinárodním protestům pro rozpory v nárocích na polární kraje. Tak na příklad Rusko se zmocnilo ostrovů císaře Františka Josefa přes odpor Rakouska. Zejména Sovětský svaz byl ve své arktické politice neobyčejně předvídativým. Už roku 1926 oficiálně prohlásil, že „pokládá za majetek Sovětského svazu veškerou pevninu a všechny ostrovy, ať už jsou objeveny nebo budou objeveny teprve v budoucnosti, pokud leží mezi arktickým pobřežím Sovětského svazu a severní točnou, a pokud výslovně nebyly uznány za vlastnictví jiných států“.

Obtíže polárních letů.

Velká část těchto ostrovů, o nichž není přesně známo, komu patří, se stala dnes pro praktické stránce velmi významnou, neboť každý z ostrovů může v budoucnosti býti základnou letecké dopravy. Uskutečnění pravidelné letecké dopravy není ovšem věcí, která by se dala provéstí s dneška na zítřek. Podíváme-li se, s jakými obtížemi třeba bojovati, poznáme, že je třeba počítati nejméně s deseti lety, než se praktická letecká doprava uskuteční.

Letecká doprava není ovšem možná po celý rok a za trvání dlouhé polární noci. Tak dlouhá trať se nedá přeletěti naslepo. I když se to jednou podaří jako virtuosní výkon, není tím řečeno, že podobnou dopravu je možno prováděti pravidelně. Pro pravidelnou leteckou dopravu zbývá přibližně půl roku, a i v této době se občas naskýtají veliké obtíže. V létě je polární území zahaleno hustou mlhou, která dosahuje výše 5000 až 6000 metrů. Tato mlha je pro letadlo obrovským nebezpečím, neboť nejen že překáží v rozhledu, nýbrž může způsobiti i to, že celý aeroplán se pokryje vrstvou ledu. Nejpríhodnější doba k letům je jarní a podzimní. I v této době však je mlha nebezpečným nepřítelem. To se potvrdilo před nedávnem, kdy ze čtyř letadel, jež se vypravila k severní točně, třem aeroplánům celých pět dní překážela mlha ve

startu. To všechno představuje pro normální leteckou dopravu ovšem velké překážky.

Naproti tomu je počasí na severní točně v době tří jarních měsíců, od března do května, dosti příznivé. Teplota obnáší 10 až 30 stupňů nad nulou, a vytvoří-li se občas mlha, dosahuje pouze výše 1000 až 1500 metrů.

Pro dopravu v polárních územích, ať letadlem nebo na lodi, má význam ještě jeden zvláštní povětrnostní zjev. Během posledních dvaceti let bylo pozorováno, stejně v nejsevernějších šířkách jako i v našich krajích, že počasí v zimě je stále teplejší a teplejší. Jeden z významných odborníků, dr. Shershag z meteorologické observatoře v Hamburku, konstatoval před nedávnem v „Marine Luftschau“, že průměrná zimní teplota v celé severní Evropě, severní Asii, v Kanadě i na Aljašce během dvaceti let stoupla v některých krajích o jeden stupeň, v některých krajích ještě o více. Tak na příklad na východním pobřeží Gronska a Špicberků se počasí v zimě oteplilo o celé tři stupně. Na zemi císaře Františka Josefa a na tak zvaném „zemském pólu chladnosti“, totiž na sibiřském Verchojansku, který představuje nejstudenější místo evropské pevniny, — na těchto místech zimní teplota stoupla dokonce o celých deset stupňů. Z toho se usuzuje, že hranice ledových pólů v posledních dvaceti letech se posunula o celých 300 km dále na sever.

Ke stejným poznatkům dospěly i ruské výpravy. Počítají, že v krajích, v nichž byl Nansen se svou lodí „Fram“, stoupla od jeho polární výpravy teplota o tři stupně. Učenci jsou připraveni na to, že toto zvýšení teploty může být zjevem pouze dočasným a že zase zmizí. Přesto však předpokládají, že potrvá i v nejbližších deseti letech a že neobyčejně usnadní vytěžení přírodních pokladů arktických, i leteckou dopravu nad polárními končinami.

Jak je letecká doprava organizována.

V organizaci letecké dopravy do severních ledových krajů mají největší zkušenosti Rusové. Oni nám mohou již dnes prozradit, jakých pomocných prostředků je třeba, co je třeba organizovat na pevnině, a které stroje jsou nejvhodnější pro pravidelnou dopravu. Sovětský svaz po této stránce již vykonal obrovské přípravy. Roku 1918 na území 8,200.000 čtverečních kilometrů polárního území mělo Rusko jen tři pozorovací stanice. Dnes má na tomto území 77 stanic, vyzbrojených všemi technickými prostředky, sloužícími k meteorologickému pozorování i k rozhlasovému spojení těchto stanic mezi sebou, i ke spojení se stanicemi centrálními. Tyto stanice podávají o svém pozorování pravidelně zprávy do Moskvy, kdež se denně sestavuje povětrnostní mapa, bez níž se neobejde ani plavba ani letectví v severních končinách. Kromě toho konají tyto stanice vyšetřování geofysická a magnetická. Pozorují také vodní proudění a konají výzkumy geologické.

Některé z těchto meteorologických stanic byly již vybudovány na letecké opěrné body. Poněvadž však jsou od sebe vzdáleny 600 až 1000 km, nestačí dosud k zajištění bezpečné letecké dopravy. Mezi nimi jsou ovšem postaveny už i menší stanice, které snižují průměrnou vzdálenost opěrných bodů na 400 až 500 km. Tak na příklad podobné stanice byly vybudovány již v Karském moři a na ostrově Velrybím. Sem často podnikají lety výzkumná letadla výprav rybářských a loveckých, pronikajících do Bílého moře. Ostatních se používá při výzkumech podmínek pro každoroční výpravy do Karského moře. Prostřednictvím ústřední poštovní stanice na ostrově Dicksonově vyměňují se telegramy s Moskvou během dvou nebo tří hodin.

Tak se připravuje pozemní organizace, jež má v budoucnosti zajistit možnost pravidelné letecké dopravy. K do-

plnění slouží druhá organizace, k níž patří ústí velkých sibiřských řek Obu a Jeniseje. Tak učinil Sovětský svaz vše, co bylo možno, aby pravidelná vzdušná doprava v nejpříznivějších měsících mohla být pravidelně udržována. Doplněním by mohla být podobná organizace na druhé straně, na území kanadském, jež však zůstává ještě nesrovnatelně pozadu.

Opěrný bod Severní pól.

Nejvýznamnější pro bližší spojení bude opěrný bod, který Rusové zřizují nyní na severní točně. Po dlouhou dobu zkoumali rozmanité plány k provedení tohoto úkolu. Přivrženci seskoku pomocí padáku původně měli v úmyslu organizovat na severní točně padákové seskoky. Nešlo tu jen o dopravu několika lidí na tento bod, nýbrž i o dopravu potravin, zbraní, střeliva, četných nástrojů, těžké výbroje a meteorologických přístrojů. To všechno má velikou váhu. Proto od tohoto plánu bylo po čase upuštěno, neboť se zjistilo, že většina lidí, jako meteorologové a telegrafisté, nebyli pro seskoky s padáky vycvičeni.

Pomýšlelo se tedy na výpravu pomocí říditelné vzducholodi, ale i tento plán byl opuštěn. Říditelné vzducholodi jsou příliš pomalé, a v posledních letech se často ukázalo, jak bezmocně jsou vystaveny povětrnostním poruchám.

Zbylo tedy jen letadlo. Za základ byly vzaty zprávy Nansenovy, jež potvrdil, že na sever od 86. stupně severní šířky se táhnou obrovské ledové pláně, — i zprávy Peryovy, jež při svém pochodu na severní točnu urazil se svými psy i vzdálenost 50 km denně. Z toho se usuzovalo, že v těchto končinách musí být možnost přistátí přímo na ledě i s letadlem značné váhy. Proto byla roku 1935 vypracována velká vzdušná výprava na točnu, jejímž vůdcem byl jmenován slavný badatel Otto Schmidt, předseda výzkumného výboru pro severní kraje. Aby úkoly účastníků této expedice byly usnadněny, byly rok předtím postaveny tři tak zvané „radiomajáky“, totiž opěrné body, vyzbrojené vysílacími rozhlasovými aparaturami pro orientaci letadel. Jedna z těchto stanic leží na nejsevernějším cípu Rudolfova ostrova, ve vzdálenosti pouze 900 km od severní točny.

Tato výprava přivedla na točnu čtyři lidi. Mají tu zůstat celý rok a konati pozorování počasí, tvoření ledu, výměny teplých a studených proudů a pohybu vzduchu.

Na konci roku 1936 bylo dopraveno 20 lidí na ostrov Rudolfův, kdež vystavěli několik baráků, sloužících za skladiště potravin a skladiště součástí letadel. Odtud dne 23. května 1937 vzletlo velké čtyřmotorové letadlo ANT 6 s užitečnou vahou 2 tun pro vzdálenost 2000 km. K přistání na sněhové ploše bylo vyzbrojeno zvláštními lyžemi. Několik dní později následovaly tři další aeroplány stejného typu, které nesly ostatní materiál a pozorovací přístroje.

Pro tuto výpravu se předem počítalo se všemi možnostmi, kdyby snad první letadlo mělo potíže s přistáním. Byly po ruce oddíly pilotů s padáky, kteří měli být nad točnou spuštěni, aby tu vybudovali trať vhodnou k přistání ostatních letadel. Dne 21. května 1937 vzletělo první letadlo před pátou hodinou ranní, vedené Ottou Schmidtem a řízené pilotem Vodopjanovem. Přistalo ve vzdálenosti 20 km od severní točny po sedmihodinovém letu.

Netrvalo dlouho a uprostřed polárního kruhu byla zřízena vysílací rozhlasová stanice, jejímž úkolem bylo sloužit k orientaci letců do Ameriky na cestě z Moskvy až na místa, kde již jsou radiové stanice kanadské, anebo stanice na Aljašce. To bylo posledním bodem příprav. Jakmile se stanice „Upol“ po prvé ohlásila, mohlo se již bezpečně počítat s užitečným letem. Dnes, kdy se toto dokonalé spojení pozemní přípravy s vrcholným technickým výkonem motorů a

s podivuhodnou osobní odvahou tak úspěšně podařilo, můžeme očekávat v nedlouhé době zřízení prvních velkých stálých transarktických leteckých linek.

dopisy

Problém autostrady u nás

Vážená redakce!

K debatě o autostradách posílám úvahu se stanoviska vojenského.

Poněvadž totalitní válka ospravedlňuje dnes i totalitní zničení, je možno kalkulovat náklad na letecký útok podle počtu hektarů půdy, již je třeba zpustošiti. Při dnešních cenách pum a letadel a při zakalkulování ceny benzínu a amortisace, je možno dospěti ke stoprocentnímu výdělku, jestliže s 2.000 kg pum při náletu 150 km zničíme objekty v hodnotě 20.000 Kč. Těžší je ovšem odhadnouti cenu pevností a jiných vojenských betonových staveb. K takovým stavbám patří dnes stejně jako železnice i dálkové automobilové silnice. Již zítra jejich cena železniční linky daleko předstihne.

Na rozdíl od většiny vojenských investic má vojenský podnik zvaný autostrady tu šťastnou výhodu, že může ve stejné míře jako účelům strategickým sloužiti i cílům mírumilovným. V mnohých zemích dálkové automobilové silnice přispívají hospodářskému pokroku a kulturnímu rozvoji dokonce tou měrou, že je možno pokládati jejich hospodářský význam za závažnější než jejich význam strategický. Tím lépe, že tak je tomu i při projektu velké centrální automobilové magistrály československé.

Tato velmi šťastná okolnost však přece jen nedovoluje, aby základ rentability této automobilové silnice byl vypočítáván pouze z její délky, šířky, z její nákladnosti a z jejího výnosu placeného majiteli aut. Betonové silnice se budou rentovat teprve v tom okamžiku, kdy půjde o život a o smrt celého národa. Tento okamžik nastane ve chvíli vypuknutí války. Toho dne bude každá hodina, o níž vzdálenost z Jasiny do Plzně byla zkrácena, míti daleko větší hodnotu než celé zlaté poklady.

Všechny státy, které dnes staví automobilové nástupní silnice, zvané autostrady, jsou si dobře vědomy této kalkulační základny. A každému je dobře známo, kdo je největším z těchto sousedů, investujícím dnes miliardy do autostrad. Je naivní, jestliže někteří jednotlivci kriticky přezkoumávají výpočty tohoto státu, jak se autostrada rentuje v době míru, a jestliže o překot zjišťují, že tyto výpočty jsou příliš optimistické, naivní a vůbec falešné. Tito vědecky přesní počtáři přehlížejí nejdůležitější fakt, že výpočet rentability dálkové autostrady pro dobu míru není nic jiného, než jakýsi akt mezinárodní zdvořilosti k jeho sousedům.

Nic není nevděčnějšího než přepočítávati něco, co odhadli zdvořilí diplomaté. Zejména v případě dálkové autostrady mohou diplomaté prostě zašilhati ke svým vojenským kolegům a říci si: co se rentuje naposled, vyplatí se nejlépe. Jedině podle těchto zásad staví československý soused nástupní vojenské autostrady a tyto myšlenky nesmí přehlížeti nikdo, kdo myslí

na obranu státu. A nesmí je také korigovati podle kilometrových tarifů.

Ceny za stavbu ústřední autostrady československé z Chebu do Jasiny se uvádějí číslicí od 3 do 14 milionů Kč za kilometr. Tento obrovský rozdíl v cenách, nepochopitelný na první pohled, má velice jasný obsah. Zde nejde jen o rozdílnou výši nákladů. Zde stojí starý kalkulační princip proti kalkulačnímu principu novému, národohospodářsky počítajícímu s celým hospodářstvím určitého národa. Projekt, který rozhoduje o bezpečnosti národa, jímž je možno kromě toho podstatně snížit i armádu nezaměstnaných, projekt, jenž má vytvořiti jasně viditelný most mezi Čechami, Moravou a Slovenskem — takový projekt nemůže počítati s korunami a haléři, nýbrž musí bráti v počet daleko vyšší hodnoty, hodnoty bytí a blahobytu celého národa.

Tank, který se dostane do rukou protivné strany, může býti namířen proti zemi, která ho vyrobila. Přestaneme proto stavěti tanky? Námitka, že automobilové silnice by mohly sloužiti i za nástup nepříteli, anebo za orientační základnu nepřátelským letcům, je nesmyslná nejen po této stránce.

Československo je zeměpisně útvarom úzkým a protáhlým do šířky. Sotva se najde útočník, který by chtěl podniknouti útok na tento stát po celé jeho délce od Chebu až do Jasiny. Bude se patrně snažiti tento stát přetnouti, proraziti, rozdělit. S ohledem na to je centrální autostrada, vedoucí Československem od západu na východ prostředkem, jímž je možno provésti koncentraci armády na ohrožených místech daleko větší rychlostí, než může postupovati nepřítel. Taková dálková silnice je prostředkem, jak strategicky zmnohonásobiti vlastní vojsko. Kdyby během těchto bojů bylo nutno část dálkové automobilové silnice vykliditi, má ovšem vojsko tohoto státu možnost učiniti silnici nepotřebnou tím, že použitím velkého množství do ní vstavených zvláštních komor ji vyhodí do povětří.

Proti nikoliv novému a stále aktuálnímu projektu západovýchodní autostrady se v Československu namítá dvojí. Předně, že nevede nejdůležitějšími středisky národního života, jako je Praha a Bratislava, a za druhé, že nepřátelským letcům usnadňuje orientaci. Je možno snadno zjistit, že jenom v tom případě, kdyby Československo při stavbě autostrad bylo tak neobratné a vedlo je přes svá hlavní města, byla by druhá námitka správnou. Jinak nepřátelské letectvo podobné orientace nepotřebuje. Při kratičké dráze, která vede od hranic do středu Československa, může si každé bombardovací letadlo samo vypočísti, kde se nalézá, podívá-li se na mapu a na počet ujetých kilometrů. Silnice sama nepoví ještě mnoho, neboť je tisíc kilometrů dlouhá. A bombardovati betonové silnice je nejnevěděčným úkolem pro nepřátelského letce.

Kdyby se nepřátelské letadlo snažilo orientovati tím způsobem, že by letělo po silnici od západu na východ, je možno tento pokus překaziti zamlžením, nejlépe mlhami různých barev, tak zvanou „metodou mimikry“. Při tom je třeba také vzíti v úvahu, nedají-li se betonové silnice zakryti různobarevným betonovým krytem podle obvyklé vojenské metody barevných skvrn.

Zde mluvíme jen o pasivních obranných metodách, které dnes jsou po ruce. Je však možno brániti se i moderním aktivním způsobem, na příklad pomocí natažených sítí mezi balony. Automobilové silnici, která by různým moderním způsobem byla chráněna, se nepřátelská letadla daleko spíše vyhnou, než aby poděl ní létala.

Ing. K. D.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ! KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí č. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakosní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.